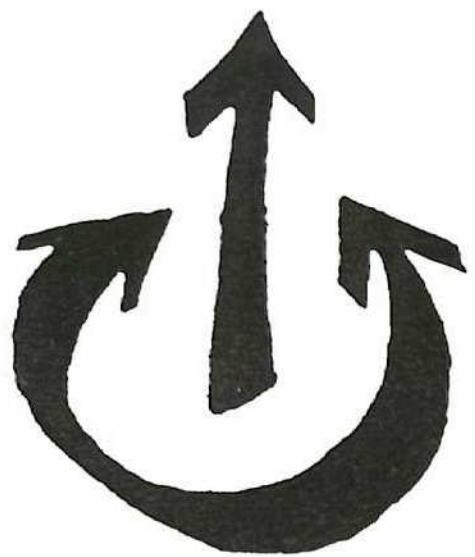

Regula Pragensis, Hládkov 13, 169 00, tel.: 357 554

1. 4.

12.00

Na horském kole. Mám za sebou prvních 20 km ze své zhruba 150 km dlouhé cesty kolem celého ostrova Samosir. Právě jsem zastavil, abych prozkoumal asi metr dvacet dlouhého přejetého hada. Z okolních strání vanou aromatické vůně. O chvíli později, když si tohle u čaje zapisuji, upřeně mi z bezprostřední blízkosti čumí do notesu neuvěřitelných jedenáct dětí a jedna dospělá osoba. Cítím se fajn, jen mi boli zadek z tvrdého sedla a mříž rozladěn jsem též z toho, že mi za jízdy občas vítr sebere slamák.

2. 4.

ČAJOVÁ ŠKOLA - "Po flámu"

Stylizace: postavit na nohy po náročném večeru
připomínat čistě 2 (datum), pár, duo

Obřadní nápoj: kombinace dvou barev, žluté (žloutek) a červené (rajská šťáva), Ingredience: jemný konsumní lsh, pár kapek worcesteru, trochu v moždží utlučeného bílého pepře s mořskou solí, šťáva z půl citronu.

Nádoba: vysoká odměrka z labor. skla objemu 1 l

1. pohoštění: syrová vejce (žlutá a bílá) k přímé konsumaci

Hudba: pijácká písnička od Fr. Zappy z magnetofonu

2. pohoštění: párek (2 druhy) vařený v páře, chléb (bílý a tmavý), 2 druhy hořčice, cibule a kyselá okurka

Nápoj: světlé pivo v půlitru (původní záměr bylo řezané, ale nesehnal jsem černé pivo)
káva s rumem zv. "makovka"

Rekvizity: kuřácká vesta s velkými kapsami, kostkovaná čapka, podkasné kalhoty

Účast: 2 řeholníci, 1 novic, 2 hosté

MICHLE - dramaturgická studie projektu universitního dvora

Oč vzdálenější lokalita od turistických a obytných center, o to musí být přitažlivější její atrakce. Replika středověku musí působit autenticky, syrovostí staré doby. Návštěvník, který vstoupí, musí být nejen okouzlen, ale též se cítit do jisté míry ohrožen nezvyklostí, drsností atmosféry tržiště. Musí vidět nejen sládka a cukráře, ale i kata, rasa a prostitutku při práci (medvědář). Dvůr se musí stát stejně vyhledávanou paměti hodnosti jako Pražský hrad, Vyšehrad či Karlův most (jako jiná významná místa staré Prahy).

Prostituce je historicko estetický fenomen - tradice spojená s formováním civilizace jako takové. Přechod ze starobylé - středověk, antika - lázně (kádě, pometla, masáže) do přilehlých ložnic, záchodů, sklepení, mučíren a konečně na popraviště musí být plynulý, nenápadný a samozřejmý - tak jako ve skutečném životě. Hodláme návštěvníkům poskytnout služby ucelené, tak jako dobré kulinářství nezapomíná na žádné koření, a stimulovat v lidech pocit sounáležitosti s předky i s nejautentičtější daností. Naše zaměstnankyně se budou rekrutovat z nejlepších pražských rodin, nedbáme však na vzdělání, takové novoty nikdy nepřinesly nic dobrého do uspokojování nejniternějších potřeb. Území lehkých žen se vždy vyznačovalo určitou senzačností, nepatřičnou atmosférou a přilehlou kriminalitou. Tady se budeme snažit autentičnost kontrolovat, neholáme si do objektu pustit nějaké mafie a ostrahu svěříme do působnosti halapartníků z doby Rudolfa II. Netřeba zmíňovat šatlavy. K tradici patří i historická segregace, k níž z dnešní doby přispějeme bordelem pro ženy s dámskou obsluhou. Jako ve Španělsku bude oddělena část nevestince pro nevěřící. V této souvislosti je nutné uvést, že v objektu bude též kaple a zpovědník.

12.00

Sedím v restauraci u známé Batačky a skvělé kuchařky na ostrově Samosir. Cpu se jídlem, které se jmenuje taco - v jemném těstíčku usmažené čerstvé ovoce různých druhů: ananas, mango, papája, banán a mandarinka. Bolí mě zadek a dlaně z horského kola, nohy a chodidla z pěší chůze a jsem po noci strávené v džungli nevyspalý. Takhle fyzicky vyřízený jsem nebyl dlouhé roky. Po chvíli přijdou dva mladíci a nabízejí mi omeletu z čerstvých magických hub za 7,5 \$. Když řeknu, že jsou tady pěkně drahy a že u nás jsou zadarmo, sleví na 5. Odpovím, že si mohou omeletu nechat a že jim dám 2,5 za pěkných pár čerstvých hub, jinak žádný obchod neuděláme. To nechťejí a zkoušeji mi prodat trávu. Říkám, že už mám a podruhé ji už neholám za takové ceny kupovat a že si raději počkám domů. Chtějí ještě vědět, kde je to doma, a pak se již venují své nudlové polévce. Než přišli, myslí jsem na to, jací jsou západní turisté srabi. Netroufnou si na druhou stranu ostrova, protože tam není elektřina a neznají anglicky. Místo aby se jeli podívat na skutečné Bataky, dosud nezasažené turistickým průmyslem, jdou se na ně raději podívat do muzea.

3. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Zavržen projekt nevěstince v Michli před jeho zavřením.

12.00

Sedím uprostřed tržiště s ubrouskem kolem krku obklopen pachem sušených ryb a má mě již dobrých 20 minut v práci holič, který mne přemluvil, abych se u něj posadil. Myslím právě na nepřetržité těhotenství zdejších žen i fen. Tady je ještě radost žít, a proto je na tento svět ještě možné přivádět potomky. Jsem již ostříhan i oholen a holič teď upravuje můj kníř. Následovat bude ještě masáž, po které ze mne spadne únavu, jíž jsem si ani nebyl vědom. Ležet pod břitvou v jeho mistrné ruce mě ani trochu nezpokojuje. Občas můj zrak zabloudí k okolním stánkům. Otýpy sladkého dřeva, trsy banánů a pytle rýže. Vážený tabák, káva a čaj. Zelené lusky větší než banán. Zázvor, papričky, cibule, česnek, mrkev, vejce, kukuřice, čínské zelí, květák, mouka, nože, balíky sýrek, boty, vepřové, hovězí i koží maso, ryby čerstvě i sušené, mořské i sladkovodní, školní potřeby, drogisticcké zboží, živá prasátka a slepice, dřevěné uhlí, kožešiny, proutěné koše a rohože, palivové dřevo, prázdné kanystry, hory ovoce, různé aromatické listy, květák, pôrek, batáty, kopec kokosových ořechů a vedle ananasů, plné koše avokád, markýz, liči, mang a mandarinek, burské oříšky, benzín a petrolej, sladkosti, zelí, domácí kokosový olej, koriandr, Brambory, rajčata, lilek, okurky, melouny, pasty jako základy omáček, tofu, tempe v banánových listech, košťata, hrubé kovářské výrobky. Pravidelná sobotní směna mezi batackými kmeny, trh s archaistickými prvky než v Indii.

4. 4.

12.00

Snažím se zaposlouchat do melodické řeči batackého kněze při nedělní mši v katolickém kostelíku v osadě Tuk-tuk. Krásný den, přemýšlím, co mi chybí, a nedokáži na nic přijít. V ruce držím slamák a palmovou ratolest, kterou jsem dostal při vstupu do nového kostela, teprve před dvěma desetiletími na katolickou víru obráceného kmene. Kostel je zcela plný, zhruba 300 převážně mladých lidí, jak ostatně odpovídá generačnímu rozložení zdejší populace. Všichni jsou svátečně vyšňořeni. V zadních lavicích sedí ještě pět dalších bělochů. Myslím na to, že jsem se ještě nikdy nezúčastnil bohoslužeb v tak prostém, takřka strohém prostředí. A mám nepříjemný pocit, že jsem nemohl hodit do kolujícího košíku žádný příspěvek, protože u sebe nemám nic menšího než 5 dolarů. Dva ženské sbory, jeden s drdoly a jeden s rovnými vlasy a ještě jeden mužský. Zpívají neškolenými, hrubými, ale přesto vroucími hlasy. V porovnání s rafinovanou obřadností a výzdobou pražských chrámů mám chvílemi pocit, že se jedná o jiné náboženství.

5. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Hotov návod draka typu "Malajec".

Konsultace o výstavbě kuželníku.

Konsultace o Michelském dvoře - rekonstrukce údajně přijde na 30 a nikoli na 300 milionů, jak jsme si myslí.

Konsultace o galerii v Karlově ulici. Právník tvrdí, že je znovu všechno jinak. My víme, že je to jinak, ale jinak.

Výdělek 7,80 Kč (kopírování), JUDr. Tidlítát uzavírá smlouvu s královstvím Norským.

Konsultace s účtaři v Jilské o minimální částce, kterou přispějí na dobírkou zaměstnanců.

Zapojen proud do pojízdné poustevny na voj. hřbitově. Rozhodnuto o vydávání LH 1 x měsíčně.

12.00

Všechno se mi líbí. Před chvílí jsem vylezl z jezera a kape ze mne ještě voda. Bavím se se starším Holandanem, který zde na Sumatře bojoval v koloniální armádě v letech 1945-7. Řekl, že za celou kampaň padlo jen několik tisíc Holandanů. Chtěl prý bojovat, ale Američané jim to nedovolili. Indonézané se prý k Holandanům chovají báječně. Okolo pobíhají servírky s nápoji a dobrý tucet Bataků zvelebuje zahrádu. Vedle mne na židlí leží rozečtený Tomáš Akvinský: "Andělské substance jsou ovšem nad úrovní našeho rozumu, a proto je nás rozum nemůže postihnout. Jak jsou samy v sobě, nýbrž je postihuje svým způsobem, jakým postihuje věci složené. A tak také postihuje Boha, jak bylo výše řečeno."

6. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Dramaturgická studie dvora řemesel (viz dále). Jakási mladší Američanka se v knihovně zabývá pálením čarodějnici.

12.00

Sedím v kanceláři autobusové společnosti v Parapetu před dlouhou cestou přes celou Sumatru zpátky do Djakarty. Poslouchám velkohubého mladíka, který se baví s úředníkem. Žil v Kanadě, sem přiletěl z Austrálie a teď si chce změnit termín rezervace. Moc tomu nerozumím, protože musí být zároveň v Singapuru, Kuala Lumpuru a Bangkoku. Ale pak mu bylo moc zaplatit 5 \$. Lehká nervosita, projevující se napětím ve vnitřnostech. Trochu otráven z toho, že mi při prodeji jízdenky řekli, že autobus vyjede v poledne, a teď se ukázalo, že až ve dvě. Tady opravdu hodina či dvě vůbec nic neznamená. Půjdou se tedy ještě někam např. Je skutečně kam, jen kolem nádraží je dobrých 40 jízdelen a hospůdek v domech a asi 20 pouličních.

7. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Předvedeny barevné předlohy propagačního listu "Červené Karkulky" pro firmu Platník. Návštěva obchodu Jilská, tam živá a hravá nálada způsobená jarním přílivem úspor cizích poutníků. Stejně motivovaná atmosféra vládne i v restauraci "U kalicha", kam dovezena a na místě inkasována zásilka švejkovských čepic. Odvážím ducha hravosti a prachy na Hládkov.

Hnusné počasí, déšť, +5, tlak 996 mbar.

12.00

Chodím podél silnice někde uprostřed Sumatry a čekám, až u autobusu vymění píchlé kolo. Prohlížím vegetaci a faunu. Nacházím bezprisorní ananasy, vyrostlé v krvoví. Jsem překvapen. Nic zde - snad kromě much - není stejné jako u nás, jediná rostlina, jediný brouk. Nakonec jsem za svou námahu odměněn. Potkávám hnědou stonožku se žlutýma nohami, silnou jak mužský malíček a dlouhou kolem 18 cm. Kolem právě přechází bosá stařena v tříbarevném širokém klobouku, připomínající terč na šípky. Každý se zde za mnou ohlédne, v tomto kraji je bílý člověk exot.

8. 4.

12.00

Na trajektu v polovině cesty mezi Sumatrou a Jávou. Sedím u okna na prostřední palubě v prostorách třetí třídy, popijím kávu, čtu Jakarta Post. Občas vyhlédnu z okna. Vzdálenost mezi oběma ostrovy odhaduji na 30 km. Kolem pluje podivná palavidla s vahadly. Vesnička na ostrově o ploše sotva několik čtverečních km. A ještě jedna chaloupka na druhé straně ostrova. Mám rozečtený článek o důležitosti indonéské armády, která plní dvojí funkci: jako obranná a bezpečnostní síla a jako socio-politická síla. Nedávno si koupila 39 válečných lodí, patřících bývalé NDR - fregaty, minolovky a strážní čluny.

9. 4.

12.00

Jsem teprve 2 hodiny v úchvatném městě Yogyakarta, sídle sultána, a přesně v poledne s obtížemi přecházím živou hlavní ulici při hledání kavárny, kde bych si mohl v klidu zapsat nové dojmy. Těším se po 72 hodinách jízdy autobusem a vlakem na sprchu v již zajištěném hotelovém pokoji. Slunce praží jak zběsilé a říne se ze mne proudem pot.

10. 4.

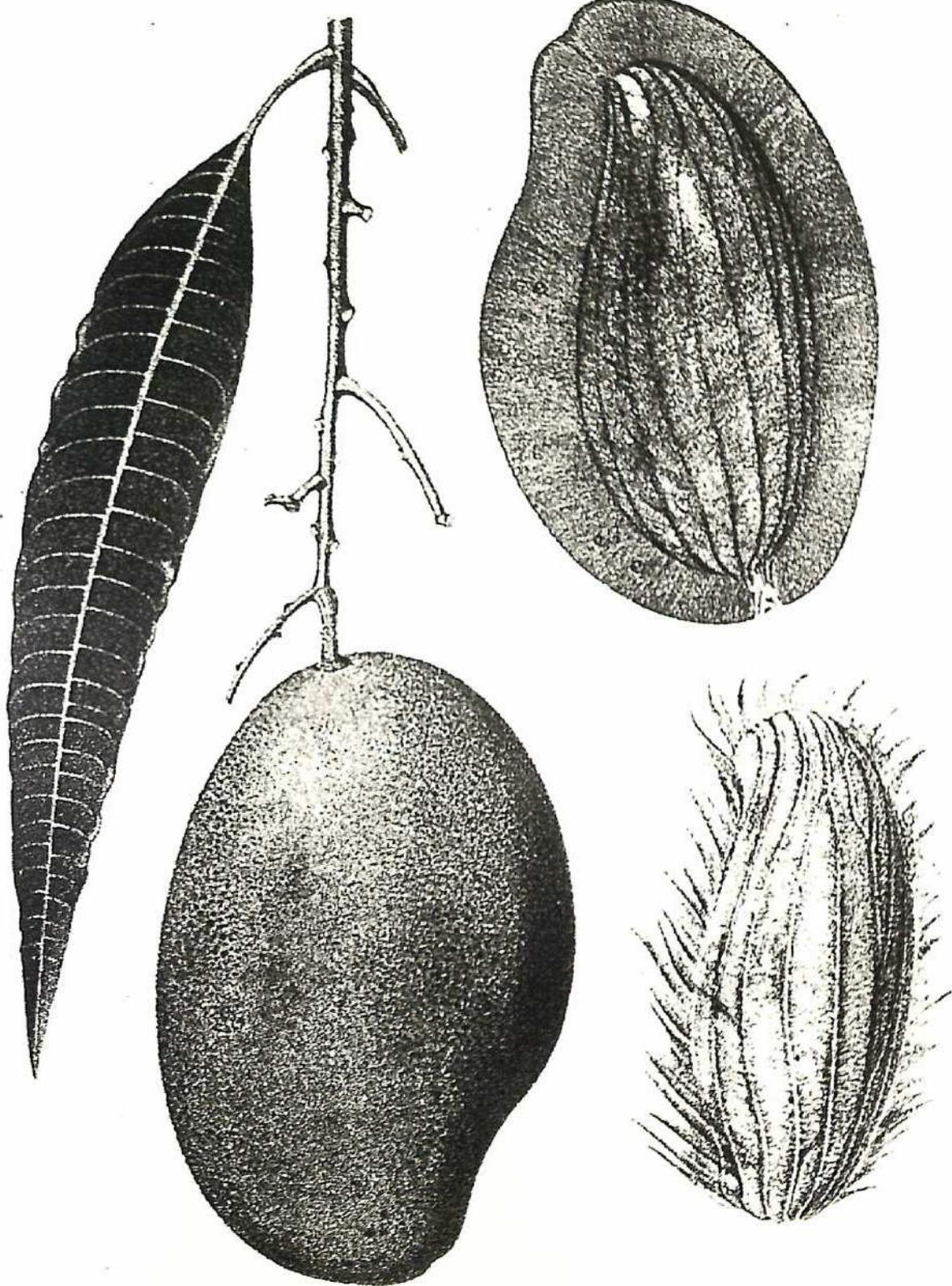
12.00

Sedíme s Robinsonem Purbou, Batakem od jezera Toba, který dokončuje v Jogykartě studium geologie se specializací na naleziště ropy, v cyklistické rikše a jedeme do Borobuduru, největšího buddhistického chrámu na světě, jednoho z divů světa. Robin mi právě vypráví, jak miluje hory. Rád leze na vrcholy. Neví proč. Musí. Jako budoucí inženýr má již místo u japonsko-indonéské společnosti s nástupním platem 1.500 \$ měsíčně. Až prý příjedu příště, pojedeme spolu na Borneo.

11. 4.

12.00

Na krytém bazaru v Jogykartě právě smlouvám o 2 pytlíky směsi různých zdejších rostlin. Nevím, k čemu slouží, na to se zeptám až Robina, ale moc se mi líbí: traviny, květy, bobule, semena, kůra stromů. Pravačkou tahám peněženku, v levicce svírám zbrusu nový jávanský proutěný klobouk, v jakém pracují na rýžových polích. V pohodě, bez problémů. Mírně rozladěn pouze z toho, že je neděle a nemohl jsem rozmetnit v bance šek ani si koupit zdejší noviny v angličtině. Za chvíli mám sraz s Robinem a jdeme si prohlédnout sultánův palác. Horko, zataženo.

12. 4.

12.00

Právě usedám v klimatisované hospůdce a Robin objednává 2x čaj s ledem. Mají zde 43 nápojů s ledem a 40 dalších. Před očima mám akvárium s několika druhy tropických ryb. Zpocená hlava. Za 2 hodiny mi jede autobus na Bali.

13. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Dopoledne jsem zjistil, že nám vykradli ukradenou maringotku. Ukradli věci kdysi dříve ukradené.

Přichází M. a odmítá službu ve městě. Má podobné důvody jako ostatní - nechce se mu mezi lidí. Navíc dodá, že se stává osobou úctyhodnou, pro kterou již šaškárny na veřejnosti nejsou.

Vezeme rozřezat papíry, které pocházejí z krádeží minulých let. Papíry rozřezávají špatně, na nepoužitelné malé díly.

Příšeme dopis firmě Piatnik do Vídně. Jedná se o komerční využití několik let starého nápadu, o který jsme tenkrát klopýtli, jak soudím na cestě k Bohu.

12.00

Prohlížím svůj nový pokoj v hotelu Melasti u pláže v Kuta na Bali. Bungalow se střechou z bambusu a rákosu. V přízemí hala se sezením, koupelna a WC, nahoře ložnice a terasa. To vše za 180 Kč denně včetně snídaně, hotelového bazénu a jiných služeb. Ještě jsem nevybalil. Výhled do krásné zahrady. Těším se, že si po sprše chvíli zdřímnu.

14. 4.

12.00

Na pláži, ještě mokrý. Zmaten a rozladěn. Před chvílí se to stalo. Mohutná vlna mi sebrala brýle, které jsem si vzal do vody, abych si ohlídal věci na pláži. Brýle z Indie, náhražka za ty, které mně v hrobce mughalských císařů spadly na zem. Ale pomalu se začínám smlírovat. Učinil jsem oběť bohyni jižního moře, jak činí každodenně miliony Javanců a Baljců. Zdá se, že na každé cestě musím obětovat brýle místním bohům.

DENÍK HLÁDKOV

Ráno se rozhoduju pro pravidelné vedení deníku. Takže jsem celý den neudělal ani rádku.

15. 4.

12.00

Na pěší cestě do Denpasaru, hlavního města ostrova. Pozorují právě majitelku krámků, jak umisťuje obětiny. Jednu čtvercovou papírovou misku různobarevných květů položí do kamenné svatyňky na dvorku, jednu umístí na strom u silnice a 2 položí na zem před vchodem stavení. Před chvílí skončil desetiminutový tropický liják, jsem celý promočený, ale ani v nejmenším mi to nevadí.

DENÍK HLÁDKOV

Nelze hrát si ve městě. Mohl bych samozřejmě začít něco zcela volného, bez scénáže. Kde však je zákon druhého horizontu? Přímé úsilí nikam nevede. Patrně je čas znovu se zabývat body a rytmus, spojnicemi zapomenutými a nečekanými. Vedení nečekaných spojení - to je princip stylisace a podstata čarování. Snad vysvětlující dobové proměny lidského myšlení. Nejpopulárnější z her byl asi "Podivuhodný mandarin" (dosud se někde hraje). V této hře byla žravost povýšena a učiněna vědomou determinací.

Poledne: Do kanceláře vchází J. a ptá se, kolik je hodin. "Přesně 12," odpovím, aniž bych vzal na vědomí povinnosti polední.

Večer za soumraku jdu po mostě ke sv. Jiljí - příjemná chvíle. U sv. Jiljí se dobře pije. Poesie pana Zajíčka.

16. 4.

12.00

Stoupám v serpentinách na motocyklu v nepatrném provozu mezi horami Pohen (2063 m) a Catur (2096) k jezeru Bratan. Právě jsem projel městečkem Betugul a řekl si, že na zpáteční cestě musím navštívit místní trh. Horko, jsem jen v tričku, koženou brašnu přes rameno, ale vrcholky hor se skrývají v temných mracích. Naučil jsem se již hondu ovládat a mám požitek z jízdy. Nepěchám a rozhližím se po krásném vnitrozemí Bali. Mám radost, že jsem se k tomuto výletu odhodlal, a těším se na to, co bude následovat. Jediný nepříjemný pocit mám z nových brýlí, které mi pod přílbou tlačí za pravým uchem.

ČAJOVÁ ŠKOLA - Enrike

Přerostlé kuře či vyzáblá slepice. Při odkrytí mísy výhružně trčí holými pařaty na hosty kolem stolu. Dobrý nápoj z tuzemského rumu, čokolády a skořice.

Z DENÍKU

Tento rád může časem zbohatnout, ale řeholníci budou vždy chudí, troufám si prorokovat. Mohou sice přepychově jít, cestovat, oblékat se, ale vždy jen za erár. Řekl bych, že bohémský způsob existence je asl největší možný přepych. Ovšem zákazný řádů byli obvykle nejmocnější muži. Hrady, města a obrovská území byly předmětem zakázek.

17. 4.

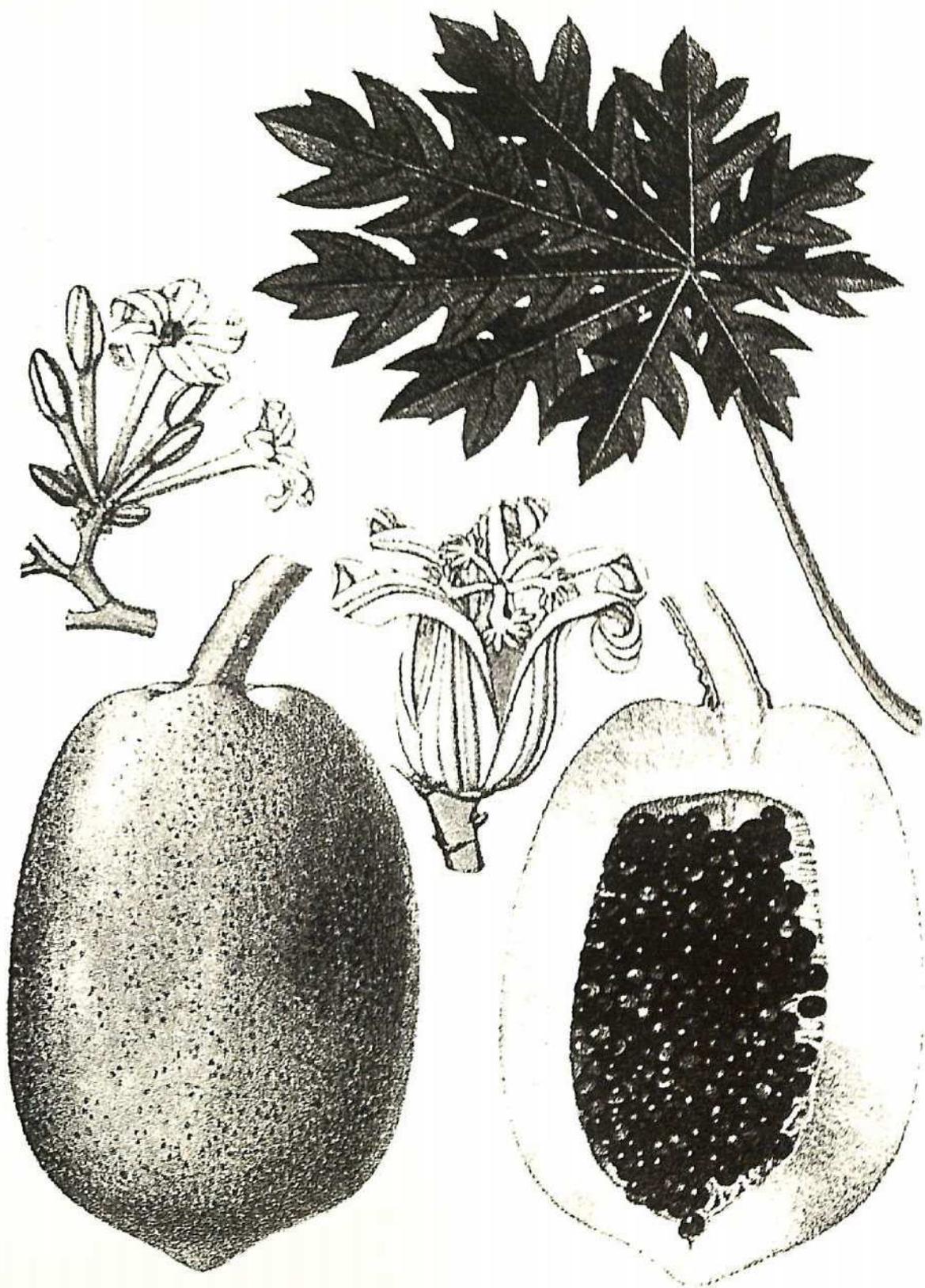
12.00

Prolézám domorodou Kuti ukrytou v palmonových hájích mezi hlavními turistickými třídami, rozlehlá sídliště nízkých domků, hliněných cest, obchůdků a hospůdek se zcela rozdílnými cenami, pasoucimi se bývaly, pobíhajícími psy, kočkami, slepicemi a prasaty, kde lidé mají pro extravagantního cizince všechny úsměv a malé děti se raději skryjí za vraty. Ukazuje se zde, jakým prokletstvím pro svět jsou umělé hnooty. Dokud zdejší lidé zahazovali jen skořápky kokosových ořechů, slupky z ovoce, banánové listy, v kterých si nosili z trhu různé polotovary, a rybí vnitřnosti, postarala se o vše příroda - slunce, déšť a zvěř.

18. 4.

Z DENÍKU

Nedělní ranní potíže. Chřípka a zima. Kouřím na balkoně a slyším z bytu kašel v různých tóninách. Bezradně si vařím další kávu a pustím televizi. "Nevíš-li si rady, přivoň k mateřidoušce," slyším úryvek pohádky. Vypnu aparát a jdu hledat, k čemu bych přičichl.

Objevím masážní roztok zn. Alpa. Čichám, nic necítím, a tak si dám hlt. Všechno je hned jinak. Zákeřná tinktura vniká dovnitř a několik dalších hodin se pokouší dostat zpět. Slunce vyšlo a zase zapadlo. To jsou věci. S nemocnými dětmi vedu řeč o tom, že v kalendáři chybí dny blbých dětí a dny určené ke strašení.

12.00

Na pěši cestě po pláži. Již před dobrou hodinou jsem se dostal z turistické oblasti a minul první rybářskou víska. Sbírám lastury a občas si dám koupel. Rozhodnut jít, dokud to půjde, a vrátit se zpátky oklikou přes vesnice ve vnitrozemí.

19. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Mozek se nerozbíhá. Již jsem na Hládkově a nepamatuj se, jak jsem se sem dostal. Jak dlouho mě ještě nechají volně chodit?

Poledne: U telefonního aparátu - zbytečné řeči.

Odpoledne opět telefony s advokátem, výtvarníkem a advokátem. Peníze, sklepy, obrazy, blbé názory.

Večer na rozhraní světla a tmy, mám ale pocit, že může přijít něco uchopitelného. Chvíli si slibují duchovní útěchu od skuliny mezi dnem a nocí, ale pak mě napadá, že je to nejspíš dědičný pud, který káže za soumraku vycházet za uchopitelnou kořistí.

12.00

V čínském obchodním domě v Kutě. Oplsuji právě místní názvy různých druhů ovoce. Jsem již nepozorný, bez chuti k čemukoliv. Nedá se nic dělat, jsem již na zpáteční cestě. Má nepozornost jde tak daleko, že před chvílí do mě dokonce vrazila na křížovatce motorka. Mám jen jedinou starost: aby mě v hotelu ráno v půl páté probudili a nezmeškal jsem autobus do Djakarty.

20. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Ráno to není pěkné. Jako kašpar si čichnu k benzínu, ale nemám odvahu se napít.

Ráno to není pěkné. Jako kašpar si čichnu k benzínu, ale nemám odvahu se napít.

Poledne: Sedím na hřbitově na schodech poustevny, kterou zde opravují. Svoboda je iluse. Každý je determinován vším, co již učinil. Nutno den drtit na malé části a ty pak pojmenovat. A potřít posvátným olejem. I v nepříšernosti je třeba vést si důstojně. Večer na 2 piva k poště. Opět nečekaná radost ze soumraku. Nebo snad radost, že den končí?

12.00

Projíždíme autobusem jávanskou krajinou poblíž Situbondo. Z jedné strany vysoké rozeklané pohoří porostlé džunglí s vrcholky v mracích, z druhé bleděmodré moře plné plachetnic, přecházející v dálce do tmavé modři. Nemám z téhle země špatné pocity. Zvyklosti zdejších lidí mi vůbec nejdou proti srsti. Ale - jak pravil později u oběda mladý Belgačan, jediný další bílý člověk v autobuse, potulující se již čtvrtý měsíc po ostrovech - tohle není jedna země, nýbrž mnoho rozdílných.

21. 4.

Z DENÍKU

Po ránu střídání zimnice s horečkou v rytmech, které mi naprosto vyhovují. Rozumím-li dobře, pak se tělo pokouší na sebe upozornit tím, že pobaví znuděného ducha. Již dlouho jsem nebyl tak čilý jako teď.

V poledne jedu na pohřeb autem přes město. V centru mě náhlý záchvat kaše nutí vystoupit a kroutit sebou na chodníku. Vyvaleným okem spatřím cukrárnu a jdu si koupit pastilky proti kaši. Nedohraji to ale do konce, poněvadž v krámě nedokáži promluvit.

Večer vernisáž. Všechny vyobrazené odněkud znám. Chvíli jsem ve společnosti kumštýřů a Je mi tam lépe než v naší rozeschlé lodi.

V noci se podívám do zrcadla. Takhle vypadaly příšery, které jsem viděl jednou po požití podivných preparátů v letech sedmdesátých. Tehdy jsem se bál k nim otočit zády a proseděl jsem hodiny ve strachu v restauraci "Plzeňský dvůr", dokud všechny nezkasírovali.

12.00

Vycházím z letiště, letadlo letí až za několik hodin. Chvíli mám pocit, že jsem v Bombaji, vše naprosto identické, poslední rozloučení s městem. Když vyjdu z klimatizované budovy, zaskočí mě ohnivá výheň.

22. 4.

DENÍK HLÁDKOV

Muž ze sousedství se přišel podívat, protože tu ještě nebyl. Podle vývěsky ho napadlo, že se tu skrývá vinárna (viz prodej roudnického vína). Po důkladné prohlídce "objektu" si půjčil životopis Goyňv a Picassův - a šel domů.

27. 4.

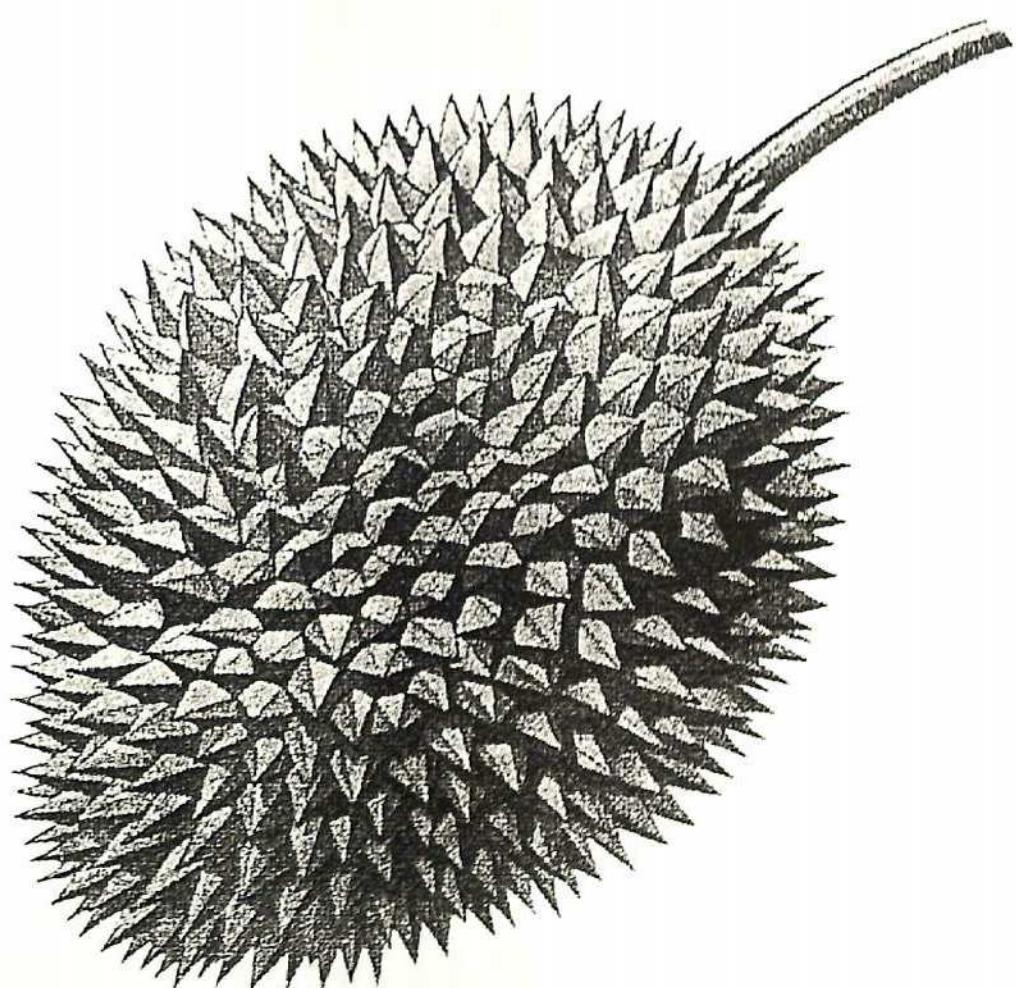
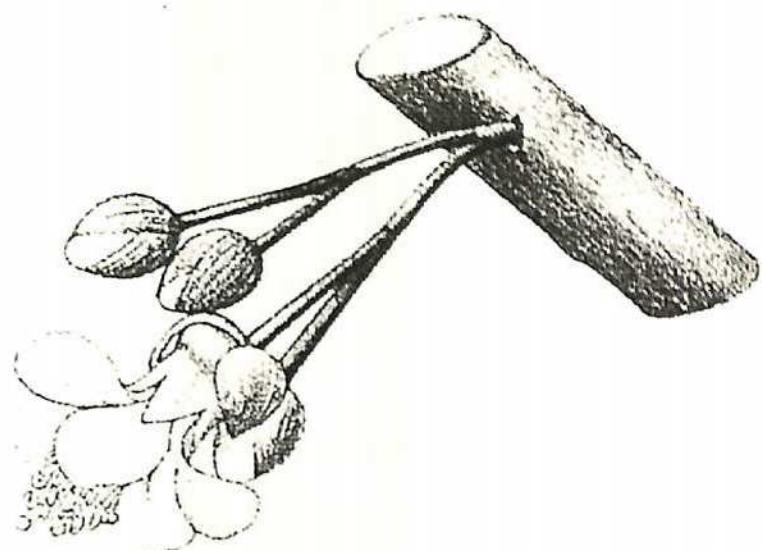
Odcházel zákaznice a otevřela dveře do knihovny, aby se rozloučila. Vyvalil se oblak dýmu a následující slova: "Kněz maže křtěnce olejem křtěnců v podobě kříže na prsou a na zádech mezi lopatkami. To značí, že se křtěnci uděluje potřebná síla k boji proti ďáblu, jehož se byl odřekl; neboť za starých dob mazávali zápasníci těla svá olejem, aby stala se ohebnými."

E. & comp. odjíždí do Jílské, vzápětí zvoní a vchází vysoký podnapilý muž - oblek, diplomatka, vůně "diplomat". Když s ním odmítám vypít láhev vína a nenachází žádné staré knihy, hází na stůl žlutý propagační letáček antikvariátu se slovy: "Čekal jsem něco krásného, okouzlujícího - a tady chcíplý dějiny!"

30. 4.

Večírek u G. "My děláme všechno! Ale jen napůl. Takže je to jedno."

X X X

TEMATICKÝ ROZVRH ŘEŠENÍ "CENTRA HISTORICKÝCH ŘEMESEL" V MICHELSKÉM UNIVERSITNÍM DVOŘE

DRAMATURGIE VNITŘNÍHO DVORA

Napodobení minulosti je nutno předkládat v nadrealistických polohách. Host dvora musí být nejen okouzlen, ale i překvapen nezvyklostí, syrovostí atmosféry středověkého tržiště. Nejedná se zde však o repliku jediného historického období, ale o průběžné živé divadlo, stimuluječi v návštěvnících dotyk s životy předků. Expozice minulosti, pokud nemá poskytovat jen řadu zábavných podívaných, musí nabízet ucelené služby a dojmy. Minulost by měla být přítomna na všech myslitelných a technicky proveditelných horizontech. Obchůzka náměstí znamená nejen ochutnat u cukráře a sládka a okusit středověké lázně, ale uvidět též kněze, medvědáče a řezníka při práci. Oč vzdálenější je lokalita od turistických a obytných středisek, o to musí být přitažlivější její atrakce.

Dramaturgie vnitřního dvora, poutí, jarmarků a slavností tam pořádaných se vždy bude proměňovat a vyvíjet.¹⁾

Těmto záměrům musí také odpovídat stavební řešení celého objektu.

ŘEMESLA

Řemeslnické atrakce předváděně ve dvoře a v prostorách přístupných ze dvora²⁾

Kursy. Krátkodobé kurzy řemesel a ručních prací vedené zkušenými mistry³⁾

Škola. Postupné zřízení školy řemesel. Výuka zakončená prestižním výučním listem. Specializace na profese a metody nacházející uplatnění při rekonstrukci stavebních památek - též restaurátorství, odbornost vyhledávané nejen v Království českém. Součástí výuky má být též tradice a obřadnost starých řemesel.

Hospic pro ubytování žáků krátkodobých kursů. Ubytování pro část žáků školy.

Knihovna. Historie, tradice řemesel (evropské i světové)⁴⁾

*Expozice užitého a výtvarného umění*⁵⁾

*Bazar užitého umění*⁶⁾

Informační a propagační středisko. Kontaktní a kontraktační kancelář řemesel. Služba jednotlivým i kolektivním iniciativám, ale též podnikům, které jsou dosud nositeli české řemeslné zručnosti. Spojení s podobnými centry řemesel v zahraničí. Distribuce odborného tisku. Vydávání vlastního bulletinu.

Propagace vlastního provozu dvora směřující k obyvatelům Prahy 4, zejména jejich jižních sídlišť. Kontakt s cestovními kancelářemi.⁷⁾ Nabídka vlastních nekonvenčních turistických programů.

PŘEHLED UVAŽOVANÝCH ŘEMESEL

Pivovar⁸⁾, pekárna (též výroba perníku), řeznická.

Kovář, kameník, hrnčíř, švec, krejčí (výroba a půjčovna kostýmů), košíkář, apatekář, lazebník (středověké lázně), tkadlec, krajčářka, dráteník, sklář (úprava, zdobení skla), puškar, hodinář, zlatník, knihař, kožešník (koželuhy a jirchář), astrolog, herci a hudebníci (nabízející, předvádějící zboží v tradici středověkého tržiště)

Chráněná dřína - výroba tradičních lidových hraček a upomínkových předmětů sezónní povahy⁹⁾

Vycházíme ze širší představy, než jakou bude možné v konečné podobě realizovat. Počítáme přibližně s polovinou uvedených řemesel. Prostorové nároky na zřízení dříen bude třeba sladit s technickými možnostmi a představami architekta¹⁰⁾.

HOTEL

Zřízení hotelu (větší část půdy, část patra a malá část přízemí) zajistí ekonomické vyvážení celého projektu. Za předpokladu, že se dvůr řemesel stane místem vyhledávaným turisty, bude jeho provoz přirozeným pokračováním koncepce Centra řemesel.

OSTATNÍ ZAŘÍZENÍ

Společenský sál - konference, divadlo, stálá loutková dětská scéna

Restaurace - historicky stylizovaná hospoda, přesahující částečně do pivovaru (uvažovaný typ lze zpřístupnit), v letním období částečně do dvora

- standardní restaurace poskytující služby obyvatelům okolí, zaměstnancům a žákům dvora
- hotelová restaurace

Kaple - zasvěcená některému z patronů řemesel

Lunapark - 2-3 dětské atrakce v historickém provedení trvale instalované v části dvora

Ateliéry - v severně orientované vnitřní části půdy (k pronájmu)

Galerie

Kašna

Pranýř

Údržbářské dílny

Byt správce (místnost ochrany).

VNĚJŠÍ PŮSOBENÍ

Nadprodukce pivovaru a pekárny zásobuje michelským pivem a pečivem restaurace na Starém Městě¹¹⁾, případně v Praze 4

Údržbářská dílna - kromě údržby objektu poskytuje služby okolí

Restaurace - její část přístupná vnějším vchodem nabízí cenově dostupné služby obyvatelstvu

Obchod - standardní obchod s vnějším vchodem (potraviny, denní tisk, tabák, papír)

Parkoviště a prostory související s domem - vhodné pro rozšíření výročních poutí, probíhajících uvnitř dvora (event. zakrytí Botiče - zápací).

ZÁVĚREM

Vzdálenost Michelského dvora od centra, nákladnost nutných rekonstrukcí klade zvýšené požadavky na celý projekt. Naopak tato poloha, rozsah prací a navíc rozměry a historie budov jej činí patrně nejvhodnějším místem v Praze, kde lze podobný záměr uskutečnit. Cítlivý a důsledný přístup rozhodujících provozovatelů může z objektu učinit jedinečnou paměti hodnot, vyhledávanou stejně jako nejznámější místa Prahy. Založení Centra řemesel může časově přesahovat tuto generaci.

POZNÁMKY:

1. Příprava a provozování slavností a historických obřadů je dlouhodobým programem RP. Zájem o stará řemesla a jejich obřadnost není náhodný, nýbrž je logickým vyústěním, pokračováním tohoto programu.
2. Jsme v jednání se zástupci jednotlivých řemesel.
3. Zájem o podobné kurzy mezi zahraničními turisty předběžně ověřen.
4. Základ pro založení knihovny lze vyčlenit z nynější knihovny RP.
5. RP disponuje velmi hodnotnou sbírkou pro základ této expozice.
6. RP provozuje obchod podobného zaměření.
7. Propagační materiály lze uvádět ve zpřísněném tisku v Praze i v zahraničí, se kterým RP dlouhodobě spolupracuje.
8. Zájemce o provozování pivovaru vlastní prostředky na uhranění technologie.
9. Chráněné dílny družstva FOKUS trvale spolupracují s RP.
10. Vstoupili jsme v jednání s architektem, který má zkušenosti s projekty podobného druhu v zahraničí. Vzhledem k rozmanitosti provozů považujeme v této fázi rozvahy za předčasně výkresově dokladovat jejich rozmístění.
11. Jsme v jednání s eventuálními odběrateli nadprodukce.

PALÁC COLLOREDO-MANSFELDSKÝ

č.p. 189, Staré Město

Tomáš Jelínek

Ve 14.-15. století stával na tomto místě u staroměstské mostecké věže dům zvaný "U dítka" (Ad pueros) a několik domů dalších. Majitelé byli měšťané, přičemž jejich živnost byla nejčastěji ševcovská nebo sladovnická. R. 1610 tyto domy koupil Mikuláš Langenbruk z Langenbruku za 8.400 kop míseneckých a vše přestavěl. Dům potom odprodal r. 1619 za 15.000 kop míseneckých hraběti Joachimu Ondřeji Šlikovi. Po bitvě na Bílé hoře byl prodej uznán za neplatný a dům byl darován jezuitům z protější klementinské koleje. Ti ho r. 1624 prodali za 20.000 rýnských zlatých saskému knížeti Juliu Henrichovi, po němž se domu začalo říkat "Dům saský". R. 1631 zde bydlil saský vojevůdce Jiří Arneheim z Arnima. Počátkem 18. století dům koupil od hraběte Breda Pavla Jindřicha z Fondi hrabě z Mansfeldu, který nechal dům přestavět do vrcholně barokní podoby. R. 1780 palác zdědila Marie Isabela kněžna Colloredo-Mansfeld, po níž byl též nazván. R. 1845 přenesla palác věnem dcera knížete Františka Colloredo-Mansfel Vilemína hraběti Vincenci z Auersperga, od něhož ho získal jeho syn František Josef pán na Žlebích, Slatiňanech a j. V paláci bydlel r. 1740 pruský vojevůdce maršál Schwerin, který později padl v bitvě u Štěrbohol r. 1757. V této bitvě byl též těžce raněn rakouský podmaršálek Brown. Byl přenesen do zmínovaného paláce, kde svému zranění podlehl.

Nejdůležitější přestavbu paláce v duchu vrcholného baroka provedl pro hraběte Vincenza Mansfelda-Fondi před r. 1735 žák Františka Maxmiliána Kaňky František Ignác Prée, tehdy starší cechu staroměstských zedníků. Výtvarný účinek stavby je především opřen o prostředky sochařské iluze. Budova seskupená kolem dvoru má ploché průčelí rozčleněné středním rizalitem na tři části, přičemž ve středním je portál zdobený vázami a putti z dílny Antonína Browna. Dále je střed zvýrazněn bohatší štukovou dekorací nad okny, což kontrastuje se značně střízlivými detaily bočních stěn. Dům má proslulý sál, který byl dokončen r. 1736. Má elipsovity půdorys vepsaný do obdélníkového prostoru po způsobu centrálních staveb Kiliána Ignáce Dienzenhofera. Sál je ozdoben freskou boloňského dekoratéra Giovanna Pietro Scottiho.

xxx

P
R
I
L
O
H
A

Z CIZINY

PŘÍSPĚVKY

FAKTA

ZÁZNAMY

ČRTY

POHÁDKY

PRAGENSIE

MARGINÁLIE

PŘEJATÁ DÍLA

PŘEKLADY

PŮVODNÍ PRÁCE

KURIOZITY

ANACHRONISMY

HISTORICKÉ

ATD....

PAUL BOWLES

Paul Bowles, téměř osmdesátiletý Američan, dodnes žijící v marockém Tangeru, kam se se svou ženou natrvalo odstěhoval koncem 40. let, musí být počítán mezi nejdůležitější literární zjevy tohoto století.

Přestože však nakladatelé podnikají novou bowlesovskou ofenzívu – vezmeme-li v úvahu nová vydání jeho děl například regálky knihkupectví –, není pravděpodobné, že tento autor získá širokou či dokonce masovou popularitu. Konec končí se ani nezdá, že by o něj příliš stál. Jeho dílo nikomu nic neusnadňuje. Přesto, marně-li věří slovům jeho známého krajaná Gore Vida, byl už kdysi, někdy v druhé polovině 40. let Paul Bowles a jeho žena Jane, rovněž spisovatelka, "slavní mezi slavnými". Tehdy byl mladý pár jakýmsi skvostem uprostřed výlučného kruhu literátů a umělců z newyorské Greenwich Village, do kterého patřili i dva Britové, básník W. H. Auden a skladatel B. Britten.

Paul Bowles se narodil v New Yorku v roce 1911 a mládí prožil na Long Islandu, kde měl jeho otec v celku prosperující zubařskou praxi. Po otci byl Novoanglickan, z matčiny strany byl jeho předky sami Němci. Jeho život nebyl na vnitřní události chudý. Již jako předčasně zmoudřelé dítě se uzavíral do soukromí, do světa fantazie a literatury. Z té doby pochází nedokončený román "Bez přestávky" (Without Stopping), který psal vedle deníků, povídka a fantazí. Není třeba dodávat, že tato "prvotina" nebyla nikdy vydána, zato její název použil Bowles o mnoho let později pro svůj vlastní životopis. Již jako dítě objevuje i hudbu, která se mu vedle literatury stane osudem. Nějaký čas studuje na University of Virginia, studia však nedokončí a venuje se stále intenzivnějšímu hudbě a jiným zálibám. Do světa umění pak vchází jako hudební skladatel. Jeho literární zájmy ho však odvádějí do Evropy, kde se seznamuje s každým, kdo o to stojí, a to bez falešného studu a dalo by se říci i bez skrupulí. Napříše prostě té a té osobě o audienci a ta je mu jen zřídka kdy odmítnuta. Takto poznává známé a slavné umělce té doby, jako je třeba Gertruda Steinová, André Gide, Jean Cocteau, W. H. Auden, Christopher Isherwood, Joan Miró a v neposlední řadě i krajan, hudební skladatel Aaron Copland, se kterým ho nadále bude spojovat pevné, ba intimní přátelství. Společně odjíždí počátkem 30. let do Tangeru na popud G. Steinové. Kromě severní Afriky cestuje i po Mexiku, a zde si podobně jako v Africe často najímá plano a nechává si ho doprovádat do dočasných, často nesnadno přístupných příbytků, aby mohl o samotě tvorit. Začíná se hudbou i žít – píše doprovodnou hudbu k filmům a divadelním hrám, a záskvává si tak i jméno. Poznává zvláštní a talentovanou dívku, Jane Aueroovou, ožení se s ní a bere ji s sebou na mnohé zahraniční cesty. Nějaký čas žije v Mexiku, potom v New Yorku a nakonec se stěhuje do Tangeru v Maroku. Krátce vlastní i ostrůvek u pobřeží Cejlónu, kde je navštěvuje Peggy Guggenheimová. V Maroku pak k jejich hostům postupně patří různí krajaní, kteří se později proslaví: Tennessee Williams, William Burroughs, Jack Kerouac, Allen Ginsberg.

Poměrně krátké Bowlesovo členství v americké komunistické straně končí po návratu z jedné cesty do Mexika. Když se přiznává, že si v Mexiku "udělal prázdniny", soudruh z administrativy mu vysvětluje, že v dobách zostřeného třídního boje nemá na žádné prázdniny nárok.

Do literatury vstupuje několika povídka, z nichž "A Distant Episode" (Vzdálená příhoda) a "The Delicate Prey" (Křehká oběť) vyvolávají v literárním světě určitý rozruch. Napsal celkem vše než čtyřicet povídka a čtyři romány: "The Sheltering Sky" (Ochranná nebesa, 1949), "Let It Come Down" (Ať to spadne, 1952), "The Spider's House" (Pavoukový dům, 1955) a "Up Above the World" (Nahoře nad světem, 1966). První tři romány jsou situovány v "Magrebu", v západní části severní Afriky, poslední se odehrává v Mexiku. Jeho románová prvotina "Ochranná nebesa" (podle které se nyní natáčí film) vzbudila značný zájem. Z krajanů, rovněž spisovatelů, vysoko oceňuje jeho povídkařské umění například Vidal a Norman Mailer. Oba se shodují v tom, že některé z jeho povídek patří mezi to nejlepší, co kdy z pera nějakého Američana vzešlo.

Je lákavé označit Bowlesa za "exotického" spisovatele, vždyť nic z toho, co napsal, se neodehrává v nějaké zemi blízko, západní civilizace. Přesto by takové označení bylo zřejmě mylné a zavádějící, stejně jako třeba označení Josepha Conrada za spisovatele dobrodružných námořních příběhů. Nechci zde tyto dva značně rozdílné spisovatele

nijak srovnávat, nicméně musím poznamenat, že stejně jako Conrada zajímá i Bowlesa srovnání mezi mentalitou západní, průmyslové a materialistické civilizace a mentalitou zásadnějinou, ať již ji nazýváme východní, "primitivní", "předlogickou" nebo mytickou. Mám za to, že se Bowlesovi jako malokomu jinému podařilo proniknout pod povrch zdánlivé jednoduchosti moslimské psychy a nejen pochopit, ale i popsat ji v její kompleksnosti. Mnohé se jistě v této psýše a v kultuře a civilizaci jí vlastní vzpírá analýze a dokonalému pochopení, Bowles si to však uvědomuje a nezřídka je to právě ono tajemné, nepředvídatelné, ale i životodárné "cosi", které ho přitahuje snad ze všeho nejvíce. Bowles jako by nám chtěl říci, že právě tato duchovní, tajemná a "předlogická" síla, proslupující třeba i americké civilizace překolumbovské stejně jako civilizaci moslimskou, se dá připodobnit k mísě, bez které každá civilizace odumírá. Jako spisovatel a hudebník je Bowles přitahován například trans vyvolávající hudbou moslimské sekty Džillalú (jeho přítel, spisovatel Mohamed Mrabet, jehož romány Bowles překládal, byl členem této sekty). Lze říci, že Bowlesův zájem o iracionální aspekty orientální duše je i zájmem o integraci možnosti této civilizace a kultury. V tomto "holistickém" světě dochází nejen k integraci a neutralizaci těchto iracionálních aspektů, ale i využívá v dalším vývoji a existenci moslimské civilizace. S touto situací ostře kontrastuje osamělost a odčizení člověka západu, jehož civilizaci – lidově řečeno – došla pára, ať s tím již optimisté souhlasí či nikoliv. Neznamená to ovšem, že by Bowles islámské země nezřízeně obdivoval a západní civilizaci naopak ve všem odsuzoval. Mentorování a vynášení soudů či paušálních odsudků je mu cizí. Dává přednost popisu, náznaku, přičemž mnohé nechává nedopovězené. Ví, že to, co zbývá z kdysi úctyhodné stavby Islámu, je také odsouzeno k zániku, stejně jako si uvědomuje vyrůstající prázdnotu a nemohoucnost západní civilizace. Svět se podstatně změnil, je stále uniformější a méně zajímavý, a zbývá toho velice málo, co by dokázalo vylákat kdysi náruživého cestovatele z jeho dobrovolného tangerského exilu. I když toto město, kdysi fascinující prostor střetávání dvou kultur, není dnes níčím víc než pastí na turisty, rozhodl se zde Bowles bez velkého entuziasmusu – spíše z rezignace – dožít. Jeho žena Jane zemřela ve Španělsku v roce 1973.

Ve svých povídках a románech nám Bowles prozrazuje mnohé ze svých zájmů, z nichž některé jsou takřka obsesivní. Popisuje-li s oblibou například bazary, uličky, tunely, loubí, zkratky a labirynty Tangeru nebo Fezu, je třeba mít na paměti autorovo posedlost fenomenem konspirace. Kdesi napsal, že život v Tangeru činí zajímavým především vědomí, že v městských uličkách, tunelech, skryších, ba i uvnitř zdí pulsuje tento skrytý život neustálých pliků a istí. Právě tento charakteristický rys komunismu ho v mládí přiměl ke vstupu do strany a posléze pocit ztráty tohoto rysu přispěl k tomu, že zase je strany vystoupil. Bowles rovněž projevoval vždy živý zájem o "hlubkovou" psychologii, o hlubší, nekontrolovatelné vrstvy psychy a o jejich průzkum, ať již pomocí narkotických látek či bez nich. Nezávisle na pozdějších přátelích a známých – Ginsbergovi, Burroughsovi a Learym – experimentoval Bowles s hašišem a v mnoha povídka popisuje duševní stavu pod vlivem této drogy. V románu "Ať to spadne" dostává hašiš úlohu přímo klíčovou. Neponechává ale bez povšimnutí ani komické aspekty věcí a mnoho jeho prací je napáleno s lehkým humorém. Dovede s mistrovskou úsporností dospět k pointě a mnohdy využívá i "detektivní" postupy, což mu vyneslo přívlastek "detektivkáře". Taktéž jeho popisy přírody, saharské pouště nebo mexického pralesa jsou vynikající.

V symbolice jeho klíčové povídky "Vzdálená příhoda", která vyšla v roce 1945, se promítá bezmoc přecitlivělého a přecivilizovaného protagonisty, kterého náhoda – anebo je to Osud? – přivede do kontaktu s cizí, prastarou kulturou. Té je hrdina k smíchu a udělá si z něho šaška. V závěru povídky se objeví náznak toho, že profesor dosáhne alespoň částečného osvícení a pochopí svůj problém, svou "rolí". Ukáže se však také, že na nápravu je již pozdě a cesta zpět není možná. Profesor mizí v poušti, utíká se svým nedořešeným problémem do neznáma.

VZDÁLENÁ PŘÍHODA

Toho týdne, kdy se profesor rozhodl navštívit Ajn Tadurit, který se nachází v teplejší části země, byly zářijové západy slunce nejkrvavější. Přijel navečer autobusem z vysoké náhorní roviny se dvěma příručními zavazadly plními map, léků a krémů na opalování. Před deseti lety již toto městečko navštívili. Sice Jen na tři dny, ale stačilo to, aby se seznámil s kavárnkem. Ten mu během následujícího roku několikrát napsal, ale pak se odmlčel. "Hasan Ramani," opakoval si profesor znova a znova, zatímco autobus drncal dolů, do stále teplejších vrstev ovzduší. Vozidlo obracející se tu směrem k hořícímu nebě na západě, tu k ostrému hřebenu hor ujíždělo prašnou cestou skalnatým údolím, kde se do vzduchu kromě ozónu výšek začaly mísit i vůně pomerančových květů, pepře, sušeného trusu, smaženého olivového oleje a hnízdicího ovoce. Profesor zavřel oči a slastně se ponosil do světa vůně. Vracel se do dávné minulosti, nedokázal však říci, do kterého z jejich úseků.

Řidič, s nímž sdílel sedadlo, ho osloivil, aniž by přestal sledovat silnici: "Vous etes géologue?"

"Geolog? Kdepak, jsem jazykovědec."

"Tady nemají žádné jazyky, Jen dialekty."

"Právě! Chci zkoumat různé variace mogrebštiny."

"Pokračujte dále na jih. Tam narazíte na jazyky, o kterých jste nikdy ani neslyšeli," řekl řidič pohrdavě.

Když projížděli městskou branou, zvedla se obvyklá tlupa uličníků z prachu a doprovázela s křikem autobus. Profesor složil brýle proti slunci a zastrčil je do kapsy. Jakmile se vozidlo zastavilo, vystoupil, prodral se hloučkem uražených výrostků, kteří marně chňapali po jeho zavazadlech, a vešel do budovy Grand Hotelu Saharien.

Z osmí pokojů byly k mání dva: jeden s výhledem na tržiště a druhý - menší a levnější - měl okna do dvora plného smetí a sudů, mezi kterými bloudily dvě gazely. Vybral si ten menší, vyprázdnil celý džbán vody do cínového umyvadla a začal z obličeje a uší smývat nahromaděnou špinu. Z oblohy již téměř zmizel odraz slunečního světla a růžová barva se rychle vytrácela s povrchu věcí takřka před očima. Zapálil karbidovou lampu a ucouvl před jejím zápacem.

Po večeři profesor pomalu kráčel ulicemi ke kavárně Hasana Ramaniho. Zadní část podniku podezřele vlnela nad řekou. Vchod byl nízký, musel se při vstupu sehnout. Nějaký muž pečoval o oheň a jeden host usrkával čaj. Kavadží se ho pokoušel přemluvit, aby zůstal v přední místnosti, ale profesor pokračoval douzadu a tam se posadil ke stolu. Svít měsíce pronikal rákosovými okenicemi a zvenčí nebylo slyšet až na občasné zaštěkání psa ani hlásku. Přesunul se k jinému stolu, aby lépe viděl na řeku. Byla vyschlá, ale tu a tam zbyla v korytu kaluž vody, ve které se odrážela Jasná noční obloha. Vešel kavadží a otrčel povrch stolu.

"Patří tahle kavárna ještě pořád Hasanu Ramaniimu?" zeptal se profesor v mogrebštině, kterou se poctivě učil čtyři roky.

"Je mrtvý," odpověděl mu muž špatnou francouzštinou.

"Je mrtvý," opakoval profesor a nezpozoroval, jak absurdně tato slova zní. "Opravdu? A odkdy?"

"Nevím," řekl kavadží. "Caj?"

"Ano, nechápu ale..."

Ale chlap už byl z místnosti venku a rozdmýchával oheň. Profesor seděl bez hnuti, cítil se osamělý a snažil se sám sebe přesvědčit, že to nemůže být pravda. Kavadží se za chvíli vrátil s čajem. Profesor zaplatil a přidal tučné spropitné, které mu vyneslo hlubokou poklonu. "Pověz mi," zvolal, když se už kavárník zase chystal k odchodu, "dají ti se tu ještě sehnat ty malé krabičky, co se vyrábějí z velbloudích vemen?"

Muze to zřejmě rozlobil. "Někdy sem s nimi přijdu Regibové, ale my je nekupujeme." A drze arabsky dodal: "Proč zrovna krabičky z velbloudích vemen?"

"Protože se mi líbí," opáčil profesor. A mírně vzrušen dodal: "Chci Je sbírat. Moc se mi líbí. Za každou, kterou mi seženeš, dostaneš deset franků."

"Patnáct," řekl kavadží a otevřel tříkrát za sebou levou pěst.

"Ne, deset."

"To nejdé. Ale počkej a později půjdeš se mnou. Dáš mi, co budeš chtít. Pokud nějaké krabičky z velbloudích vemen budou, tak je dostaneš."

Opustil profesora, který popíjel čaj a naslouchal rozrů-

tajícímu se sboru štěkajících a vyjících psů, zatímco měsíc na obloze stoupal stále výš. Do přední místnosti vešla skupina hostů, kterí se posadili a rozprávěli až hodinu. Když odešli, uhasil kavadží oheň a v otevřených dveřích si oblékly burnus. "Pojď!" řekl.

Venku na ulici byl klid. Všechny krámy byly zavřené a jediným zdrojem světla byl měsíc. Tu a tam osamělý chodec kavadžího krátce a zastřeným hlasem pozdravil.

"Každý tě tady zná," řekl profesor, aby prolamil ticho.

"Ano."

"Chtěl bych, aby mě taky každý znal," řekl profesor, dříve než si uvědomil, jak to zní dělinsky.

"Nikdo tě nezná," řekl Jeho společník nevrle.

Došli na druhý konec města již v předchozí nad pouští, a tam velkým průlomem v hradbách profesor spatřil to blízko nekonečno, v popředí porušené Jen skvrnami oázy. Prošli průlomem a pokračovali po stezce, která se vlnula mezi skalami dolů k nejblíže hajku oázy. "Mohl by mě podívat," pomyslel si profesor. "Jenže má kavárnou, určitě by se na to příšlo."

"Je to daleko?" zeptal se nenuceně.

"Jsi unaven?" odpověděl kavadží.

"Čekají mě v hotelu Saharion," zahhal.

"Nemůžeš být současně tady a tam," řekl kavadží. Profesor se zasmál. Rád by věděl, zda to tomu druhému připadalo přirozené.

"Už máš Ramaniho kavárnou dlouho?"

"Děláš tam pro přítele." Odpověď na profesora zapůsobila hůr, než by si mohl myslit.

"Ach tak. A budeš pracovat zítra?"

"Těžko říct."

Profesor zakopl o kámen, upadl a odřel si ruku. Kavadží řekl: "Dávej pozor!" Najednou byl ve vzduchu cítit zápac hnízdicího masa. "Chrr... Co je tohle?" zeptal se profesor, který se začínal dusit. Kavadží si zakryl tvář burnusem a neodpověděl. Brzy byl zápac za nimi. Ocitli se na rovině. Stezku před nimi ohraňovala po obou stranách vysoká, hliněná zeď. Palmy stály nehnutě v bezvětrí, ale za zdmi bylo slyšet zvuk zurčící vody. Neustále je teď doprovázela puch lidských výkalů. Profesor vyčkal chvíle, kdy bylo logické se zeptat: "Kam to vlastně jdeme?"

"Už tam brzy budem," řekl Jeho průvodce a vzápětí se zastavil a sebral ze škarpy několik kamenů.

"Naber si kamení," poradil. "Jsou tu psi."

"Kde?" zeptal se profesor, ale také se zastavil a sebral několik větších kamenů s ostrými hranami. Potlhu pokračoval dál. Zdi skončily a před nimi se rozprostřela nekonečná poušť. Nedaleko se dal rozeznat zchátralý marabut, meštinka, z jejíž kupolkyně zbyla sotva polovina. Celá přední stěna byla naprostě zničená. Za ní stály skupinky zakrslých, nanicovatých palen. Příběhl k nim pomatený třínohý pes. Profesor zaslechl Jeho hluboké, nepetržité chrčení, leprve když byl až u nich. Kavadží po něm hodil kamenem a zasáhl ho přmo do čenicha. Následoval podivný zvuk sklapnutých čelistí a pes odběhl jiným směrem. Slepě padal mezi balvaný a potácel se jako poraněný hmyz. Sešli s cestou, dali se přes prostranství poseté ostrým kamením, mlnull zříceninu, prošli stromovinou a dostali se až k místu, kde terén před nimi náhle končil propasti.

"Vypadá to jako lorn," řekl profesor francouzsky, protože si nemohl vzpomenout, jak se řekne lorn arabsky. Kavadží neodpověděl, tiše stál a nakláněl hlavu na stranu, jako by naslouchal. A opravdu, odkudsi ze zedna, z velké hloubky, se tlumeno ozval zvuk flétny. Kavadží několikrát pokýval hlavou a pak řekl: "Stezka začíná tady. Snadno se po ní dostaneš až dolů. Skály jsou bílé a svít měsíce silný, takže uvidíš dobré. Jdu teď spát, je pozdě. Dej mi, co chceš."

Jak tam stál na okraji propasti, která se zdála každým okamžikem hlubší, vedle kavadžího, jehož temná tvář, orámovaná měsíčním světlem, byla pevně obalená burnusem, dohadoval se, co přesně pocítuje. Rozhorčení, zvědavost, snad i strach, ale především úlevu a naději, že tohle neružný trik a že se kavadží skutečně vrátil a ponechá ho o samotě. Ustoupil poněkud od okraje propasti a protože nenosil peněženku, zašmátral v kapsě po bankovce. Naštěstí měl padesátlí frankovku, vytáhl ji a podal kavadžímu. Věděl, že je kavárník spokojen, a proto mu nevěnoval žádnou pozornost, když začal protestovat:

"Tohle nestačí, mám dlouhou cestu zpátky a pak ti psi..."
"Děkuji a dobrou noc," řekl profesor, posadil se do podřepu a zapálil si cigaretu. Byl téměř šťasten.
"Dej mi aspoň cigaretu," zaškemral muž.

"Jistě," řekl profesor trochu úsečně a nabídl mu balíček.
Kavadží si dřepnul těsně vedle něho. Jeho tvář neskytala hezký pohled.

"Co to má znamenat?" pomyslel si profesor, opět zděšen, když mu podával svoji zapálenou cigaretu. Chlap měl přivřené oči a na jeho tváři se objevil ten nejspikleneckejší výraz, jaký kdy profesor spatřil. Po přípálení cigarety si troufl oslovit nehnutné sedícího Araba: "Na co myslíš?"

Ten si dal zámrnně protahovaného šluka a zdálo se, že promluvil, ale náhle se jeho výraz změnil, zavářil se spokojeně a neřekl nic. Zvedl se chladný větrík a profesor se zachvěl. Zvuk flétny se zezdola s přestávkami dosud ozýval a občas se mísil s vrzáním listov nedalekých palm. Profesora najednou napadlo: "Tíhle lidé nejsou žádní primitivové!"

"Dobrá," řekl kavadží a pomalý vstal. "Nech si své peníze. Padesát franků nestačí. Je to otázka cti." A pak dodal francouzsky: "Tl n' as qu a descendre, to droit." Odplivl si, uchechtl se - nebo se už profesora zmocňovala hysterie? - a rychle odešel.

Profesor znervózněl. Zapálil si další cigaretu a přistihl se, že pohybuje automaticky rty, které říkají: "Je tohle všechno normální? Nebo jsem v nějakém průšvihu? Je to celé směšné!"

Několik minut seděl bez hnutí a čekal, až se mu vrátil smysl pro realitu. Položil se na tvrdou, chladnou zem a díval se na měsíc. Bylo to skoro jako pohled do slunce. "Neuvěřitelné," zašeptal. Neměl žádnou záruku, že se kavadží skutečně vrátil do města. Zvedl se a pohlédl přes okraj propasti dolů. Ve světle měsíce mu dno připadalo nesmrně vzdálené. Nikde nebylo nic, strom, dům nebo lidská postava, co by mu pomohlo udělat si představu o hloubce propasti. Natahoval uši, jestli zaslechl flétnu, ale slyšel jen vítr, který mu hvízdal kolem uší. Najednou se ho zmocnila šílená touha utíkat zpátky k kostele. Obrátil se a zíral směrem, kudy odešel kavadží. Zároveň pocítil měkkou přítomnost své náprsní tašky. Plivl přes okraj útesu a pak se dolů vymočil a naplnil při tom sluch. Napadlo ho, že se chová jako malé dítě. To ho nakonec přimělo, aby se pustil po pěšince dolů. Kupodlu neměl závrať, ale přece Jen si vedl opatrně. Seskok byl příkrý, i když nepříliš náročný, a jeho jednotvárnost ho uvedla do podobné náladu, jakou měl při cestě autobusem. Znovu slí pro sebe zamumlal "Hasan Ramani", a pak ještě několikrát. Zastavil se rozloben sám na sebe kvůli zlověstnému významu, který ted to jméno nabylo. Usoudil, že ho celý výlet dost vyčerpal. "A teď ještě tahle procházka," dodal v duchu. Ted už měl větší část seskoku s obrovského útesu za sebou, ale měsíc, který měl přímo nad hlavou, nesvítí o nic méně než předtím. Jen vltv zůstal tam nahoru, kdo bloudil mezi stromy, svítěl prázdným ulicom Ajn Tadurlu až do recepce Grand Hotelu Saharlen a pode dveřmi do jeho pokojíku. Napadlo ho, že by sl měl položit otázku, proč se dopouští takového bláznovství, ale byl natolik intelligentní, aby věděl, že ted by stejně žádné vysvětlení nenašel. Najednou se půda pod jeho kroky narovnala. Našlapoval však opatrně dál, jako by i nadále očekával nějaký zrádný zlom. Nebylo snadné vyznat se v okolním šerosvitu. Než sl uvědomil, co se děje, skočil na něj pes. Těžká, chlupatá hmota, snažící se ho poválit. Ostré drápy mu drásaly hrud a všechno to napjaté svalstvo směřovalo k jedinému cíli: zaborít mu tesáky do krku. "Takhle zemřít odmlítám," blesklo mu hlavou. Pes couvl. Vypadal na nějakou eskymáckou rasu. Když znova zaútočil, profesor hlasitě vykřikl: "Aj." Pes na něj dopadl a pak následovala colá ráda zmatených pocitů, které nakonec vystřídal bolest. Poblíž se ozvaly flétny, ale nerozeznával, co říkají. Zatímco pes ještě držel v zubech jeho šaty a možná i maso, přitiskl mu kdosi s brutální silou k páteři chladnou ocel. Rozeznal zbraň, zvedl paže a zvolal v mořebrstlně: "Zavolejte si toho psa!" Ale puška ho jen postrčila, a protože pes přestal útočit a držel se ted při zemi, učinil profesor krok vpřed. Zbraň ho pobízela, a tak šel dál. Zase se ozvaly flétny, ale člověk za ním nemluvil. Kvůli psovi měl ještě stále zavřené oči, ale podle hluku usoudil, že kolem pobíhají lidé. Otevřel oči. Blížila se k nim skupina mužů. Měli na sobě černé oděvy kmene Regibů. "Regiba je mrak, zakrývající tvář slunce..." Když se objevili Regibů, spravedlivě se odvrátil. V kolika krámcích a na kolika tržištích už slyšel tyto a podobné věty. Před Regiby se je nikdo vyslovit neodvážil, ale Regibové stejně do měst nechodí. Místo toho pošli zvěda v převleku, který s představitel podsvětí domluvil koupil naloupeného zboží. "Jaká příležitost ověřit si pravdivost téhoto fámu," řekl si. Ani na okamžík nezapochyboval, že mu toto dobrodružství bude výstrahou před dalšími lehkomyšlnostmi. Výstrahou, která se bude s odstupem času jevit současně jako zlověstná i fraškovitá.

Zpoza skupiny přicházejících mužů se přihnali dva vrčící

psi a zaútočili mu na nohy. Rozhořčilo ho, že se nad tímto porušením zásad slušného chování nikdo ani nepozastavil. Když se snažil vynout tomuto novému útoku štěkajících zvířat, zaryla se mu puška jen hlouběji do zad. Opět zakříčel: "Ti psi, odveďte je pryč..." Ale zbraň ho postrčila s takovou silou, že málem upadl k nohám mužů před ním. Psi ho rvali za nohy i ruce. Pak je něčí noha odkopla stranou, až zaskočeli, ale s ještě větší silou ho vzápětí tataž noha nakopla do boku. Následoval děš kopanců ze všech stran a on se chvíli bezmocně kutálel po zemi. Cítil, jak mu cíci ruce probírají kapsy a berou všechno, co bylo uvnitř. "Vezměte si všechny peníze, jenom mě už přestaňte kopat!" snažil se říci, ale pohmožděné svaly v tváři mu vypovídely poslušnost, a tak jen cítil, jak špulí ústa a nic víc. Dostal strašnou ránu do hlavy a pomyslel si: "Konečně ztratím vědomí, díky Bohu!" Ale slyšel i nadále hrdelní hlysy, kterým nerozuměl, a uvědomoval si, že mu privazují ruce k tělu a obtáčeji ho provazem. Potom se rozhostilo černé ticho, které se čas od času otevřelo jako rána a vpustilo měkké zvuky flétny, vyluzující opakující se tóny. Najednou pocítil v celém těle trýznivou bolest - bolest a chlad. "Tak přece Jen Jsem byl v bezvědomí!" pomyslel si. Přesto se mu ale zdálo, že přítomnost přímo navazuje na to, co předcházelo. Zvolna se rozednivalo. Nedaleko místa, kde ležel, bylo menší stádo velbloudů. Slyšel jejich chrčení a těžké oddychování. Nemohl se přimět k pokusu otevřít oči, obával se totiž, že to nepůjde. Když ale zaslechl čísi kroky, zjistil, že vidí bez obtíží. Muž přicházející v šedivém ranním světle se na něho díval bez jakékoliv známky soucitu. Jednou rukou mu zacpal nos, a když zalapal po dechu, uchopil ho rychle za jazyk a vší silou za něj zatahl. Profesor se dusil, snažil se dýchat a nechápal, co se děje. Nedokázal rozlišit bolest ze surového škubnutí od té, kterou mu způsobil ostrý nůž. Následovalo neustálé dušení se a plivání, které pokračovalo samovolně, jako by on sám s tím neměl co do činění. Jeho vědomím se mihlo slovo "operace", které poněkud utlumilo jeho hrůzu, když se potápel zpátky do temnoty.

Karavana odjížděla někdy k polednímu. Profesora - již při vědomí, ale naprostě otupělého a ještě se dusícího a plivajícího krev - hodili celého zkrouceného do pytle a přivázali k boku jednoho z velbloudů. Na dolním konci obrovské kotlíny tvořila mezera mezi skalami přirozenou bránu. Velbloudi, rychlí meharové, byli na cestu jen lehce naloženi. Průrvou prošli v řadě za sebou a zvolna stoupali do mírného kopce, za kterým začínala nekonečná poušť. Večer při zastávce za nízkými kopci ho několik mužů vytáhlo z pytle a tak, jak byl, v zábedovaném stavu, v hadrech, které zbyly z jeho původního obleku, ho začali zdobit řetězy z věček od konzerv, navlečených na čenůrach. Postupně byl jeho trup, paže, nohy ba i tvář obloženy těmito pestrými pásy a nakonec se ocitl v jakémusi brnění z kulatých, kovových šupin. Toto vystrojování se neobešlo bez výbuchů všeobecného veselí. Jeden z mužů se vytasil s flétnou a jiný, mladší, začal nikoliv bez jistého půvabu parodovat tyčový tanec Uled Nají. Profesor už nebyl při vědomí, přesněji řečeno existoval jen prostřednictvím pohybů těch druhých. Když byl konečně vystrojen, jak si přál, nacpal mu pod plechové cetky na obličeji trochu potravy. Zvýkal mechanicky, ale většina jídla mu spadla na zem. Pak ho strčili zpátky do pytle a nechal ho tam.

Po dvou dnech dorazili do jednoho ze svých táborů. Ve stanech byly ženy a děti a příchozí museli odhánět vrčící psy, které zde nechali na stráži. Když vyprázdnil pytel, který skrýval profesora, ozvaly se výkřiky hrůzy a trvalo několik hodin, než se podařilo všechny ženy přesvědčit, že je neškodný. Od počátku však nikdo nepochyboval o tom, že je cenný majetkem. Po několika dnech se vydali znova na cestu a protože přicházel do teplejších krajin, cestovali tehdej pouze v noci.

Profesor nezačal myslit ani poté, co se mu zacily všechny rány a ustala bolest. Jenom jedl, kálel a tancoval na příkaz, to jest skákal a hopsal k obrovskému veselí dětí, kterým se nejvíce líbil ten nadherný, zvonivý hromoz. Přes den, kdy bylo horko, spal zpravidla mezi velbloudy. Jak se karavana ubírala na jihovýchod, vyhýbal se usedle civilizaci. Po několika týdnech dorazili na jinou pláň, která byla divoká a téměř bez vegetace. Tady rozbili tábor a pustili mehary na pastvu. Všechni byli šťastní. Počasi zde bylo chladnější a studna Jen několik hodin vzdálená, na konci malo frekventované stezky. A právě tady se domluvili, že vezmou profesoře do Fogary a prodají ho Tuaregům. Uběhl však celý rok, než mohli svůj plán uskutečnit. Mezitím profesora mnohem lépe vycvičili. Dovedl ted dělat předmety, vrčel, až naháněl strach, ale bylo to i zábavné, a když mu sňali s obličeje plechovky, zjistili, že se dovele při tanci i obdivuhodně šklebit. Naučili ho také několika základním obecněm posunkům, na které ženy, u kterých se nikdy neminuly účinkem, reagovaly zajíkovým smíchem. Ted ho předváděli jen po bohatých jidech, v čas svátků a hudby. Profesor si

snadno zvykl na jejich smysl pro obrádnost, a když ho zavolali, měl pro ně připraven celý program: tanec, válení soudů, nápodobu některých zvířat a nakonec útok na diváky v předstíraném hněvu, aby všechno skončilo ve všeobecném zmatku a veselí. Když se s ním tři průvodci vydali do Fogary, vzali s sebou čtyři mehary. Profesor se držel na svém velbloudu jako rozený jezdec. Nijak zvlášť ho nehlídali, jen dbali na to, aby jel mezi nimi, zatímco jeden vždy skupinu uzavíral. Za svítání se přiblížili k městským hradbám, ale zůstal celý den venku mezi skalisky. Navečer nejmladší z nich odjel a posléze se vrátil s přitelem, který držel pořádnou hůl. Pokusili se mu ukázat něco z profesorova programu hned na místě, ale Fogarán spěchal zpátky, a tak všichni na svých meharech vyrazili do města. Jakmile byli ve městě, vydali se k domu, ve kterém Fogarán bydlel, a na dvoře mezi velbloudy si udělali kávu. Tady profesor předvedl své vystoupení a ani tentokrát se to neobešlo bez všeobecného veselí a spokojeného mnutí rukou. Dohodli se, vyplatili si peníze, profesor zůstal u muže s holí a Regibové odjeli. Nový majitel neváhal a zamkl profesora do přístavku, který ze dvora přiléhal k domu.

Následující den se stal důležitým mezníkem profesorova života, protože se v jeho nitru opět ozvala bolest. Dům navštívila skupina mužů, mezi kterými byl jakýsi vážený člověk, lépe oblečený než ostatní, kteří mu lichotili a občas i líbali ruce a lem oděvu. Tento muž chvílemi přecházel s důrazem do klasické arabštíny, aby zapůsobil na ostatní, kteří neznali v Koránu jediného slova. Jejich rozhovor vypadal asi takto: "Možná, dá-li Alláh. Francouzi jsou hloupi. Nebeská pomsta se blíží, nesnažme se ji ale urychlit. Sláva na výsostech a modly budí proklety. Nabarvete mu tvář pro případ, že by se policie chtěla podívat zblízka." Ostatní hosté ho poslouchali a souhlasně pokyvovali hlavami, zvolna a důstojně. A profesor vedle v chlívku poslouchal také, to jest byl si vědom zvuků starcovy arabštíny. Slova k němu začala pronikat poprvé po dlouhých měsících. "Nebešká pomsta se blíží." A potom: "Jsem pocitěn, padesát franků mi stačí. Nech si své peníze. Dobře." A kavadži, dřepící vedle něho na okraji propasti. A dále: "Modly budí proklety." A další blábolení. Zastádal, převrátil se na písku a na všechno zapomněl. Dostavila se však bolest. Přišla ve formě jakéhosi deliria a profesor se navracel zpět k vědomí. Když muž otevřel dveře a šlouchl ho holí, profesor zlostně vykřikl a všechni se rozesmáli. Postavili ho na nohy, ale nezatančil jím. Jen před nimi stál, díval se umírněně do země a odmítal se hybat. Jeho majitel zuřil a výsměch ostatních ho tak dopálil, že je poslal pryč a řekl jím, že předvede svůj majetek, až budou podmínky přiznivější. Před velebným starcem se však neodvážil projevit svůj hněv. Teprve když odešli, uštědřil profesorovi pořádnou ránu holí.

do ramene a zasypal ho sprostými nadávkami. Potom vyšel ven a prásknul za sebou dveřmi. Šel přímo do ulice Úled Najlú, protože si byl jist, že tam budou Regibové rozchazovat peníze u holek. Tam také jednoho z nich našel ještě v posteli, zatímco děvče z kmene Úled Najlú mýlo skleničky od čaje. Vešel dovnitř a než se muž v posteli stačil posadit, přiskočil k němu a téměř mu oddělil hlavu od těla. Pak odhodil břitvu na postel a vyběhl ven. Když holka spatřila krev, zavřela a běžela do vedlejšího stanu, ze kterého se po chvíli vrátila se čtyřmi družkami. Společně utíkaly do kavárny a oznámily kavadžimu, kdo Regibu zabil. Francouzské vojenské policii netrvalo ani hodinu, než pachatele dopadli a odvlekli do kasáren.

Tu noc neměl profesor co jíst a příští odpoledne s vědomím, které pozvolna zostávalo narůstající hlad, se začal bezcenně procházet po dvoře a přilehlých přístavcích. V jednom z nich visel na zdi kalendář. Nervózně ho pozoroval jako pes mouchu, která mu bzučí před čumákem. Na bílém papíře vnímal jakési černé skvrny, které se v hlavě proměňovaly ve zvuky. Slyšel: "Grande Epicerie du Sahel. Juin. Lundi, Mardi, Marcredi..."

Drobinkou inkoustovou znaménka, z nichž se skládá symfonie, mohou být dánového původu, jakmile se ale zvukově realizují, nabývají aktuálnosti a působivosti. Také v profesorově hlavě se rozehrál jakési pocit, které slyšely téměř víc, čím dlelo se díval na hliněnou zed. Zjistil, že part, který hrál, byl pro něj napsán již dávno. Bylo to k pláči. Chtěl se rozebrat na ten domek, chtěl rozřádat a zničit těch pár ubohých věcí. Dál nož k této nepřekonatelné touze se jeho pocity nedostaly. Za litého řevu napadl dům a jeho inventář. Pak zaútočil na dveře do ulice, které chvíli vzdorovaly, ale nakonec se rozpadly. Prolezl mezerou mezi rozbitými prkny a za neutuchajícího řevu, vyhazuje do vzduchu své zvoníci paže, aby byl rámus co největší, se rozběhl tichou ulicí k městské bráně. Několik lidí se za ním zvědavě ohlédl. Když míjel garáž, poslední stavěný před hliněnou branou, v níž byla zarámována poušť, spatřil ho francouzský voják. "Tiens," řekl si, "blouznevec boží." Opět se stínilo. Profesor proběhl pod obloukem brány, nastavil tvář rudnoucímu nebi a dal se poklusem po Piste d' In Salah přímo v ústřety zapadajícímu slunci. Zezadu od garáže si po něm voják vyštřelil pro štěstí. Kulka hvízdro profesoři v nebezpečné blízkosti hlavy. Jeho křik se změnil v pohoršený nářek a mávaje pažemi – teď ještě divočejí – poskočil co chvíli do vzduchu, poháněn strachem. Voják ještě chvíli pozoroval tu postavičku, jak se zmenšuje v hustoucoum šeru a naslouchal říčení plechovek, pozvolna splývajícímu s hlubokým tichem tam za branou. Zed garáže, o kterou se opráral, ještě vydávala uvězněné sluneční teplo, ale zároveň se již začal vzduchem čítat měsíční chlad.

(Překlad Richard Ash, Londýn)

KRIŠNAMURTÍ LÉTA PROBOUZENÍ

Ommen Camp byl v roce 1929 zahájen 2. srpna v atmosféře napětí a očekávání, přičemž si většina lidí uvědomovala, k čemu má dojít. Ráno následujícího dne za přítomnosti paní Besantové a více než tří tisíců členů Řádu přednesl Krišnamurtí řeč, přenášenou rozhlasem pro mnoho dalších tisíců holandských posluchačů, ve které oznámil rozpuštění Řádu hvězdy:

"Dnes ráno budeme projednávat rozpuštění Řádu hvězdy. Mnozí tím budou potěšeni, další zase budou spíše smutní. Nejde však o příležitost ani k radosti, ani ke smutku, neboť je to neodvratné, jak mám dálé v úmyslu vysvětlit..."

Tvrďme, že Pravda je území, veškerými cestami nepřístupné a že se k ní nemůžete dostat po žádné cestě, ať už je

"Pravda je neschůdná země nikoho"

Jakákoli, žádným náboženstvím, žádnou sekta. Takový je můj názor, na němž zcela bezpodmínečně trvám. Pravda, jsouc neomezená, nepodmínená, jakoukoliv cestou nedostupná, nemůže být organizována, jakož nemůže být vytvořena ani žádná organizace, aby lidí vedla či nutila vkorčit na nějakou určitou cestu. Pochopíte-li toto jako prvotní, pak poznáte, jak nemožné je organizovat nějakou viru. Vira je ryze osobní záležitost, a tudíž ji nemůžete a nesmíte organizovat. Pokud tak učinit, víra se umrtví, vykristalizuje, stane se z ní náboženské přesvědčení, sekta, náboženství zralé ke klamání ostatních.

A to se právě každý ve světě pokouší dělat. Pravda Je

zúžena a přetvořena v hříčku pro zasláblé, pro ty, kteří jsou jen chvilkově nespokojeni. Pravdu nelze snést shůry dolů, jedinec splše musí vyvlnit úsilí pro výstup kni. Vrchol hory snést do tohoto údolí nelze...

To je tedy z mého pohledu první důvod, proč má být Řád hvězdy rozpuštěn. Vy, navzdory tomu, ustanovte pravděpodobně Jiné Řády, budete pokračovat v příslušnosti k Jiným organizacím, pátrajícím po Pravdě. Já nechci patřit k žádné duchovně zaměřené organizaci, prosím, pochopte to.

Je-li za tímto účelem vytvořena nějaká organizace, stane se z ní berla, slabina, pouto, jež jedince musí mrzačit a zabráňovat mu v růstu, v ustanovení jeho jedinečnosti. Jež tkví v osobním objevu oné absolutní, nepodmínené Pravdy. To je tedy další z důvodů, proč jsem se rozhodl z titulu představeného Řádu jej rozpuštít.

Nejde o žádný velkolepý skutek, neboť si nepřejí mít žádné stoupence, a to myslím vážně. V okamžiku, kdy začnete někoho následovat, přestáváte následovat Pravdu. Nezáleží mi na tom, zda věnujete pozornost tomu, co říkám, či nikoli. Chci ve světě provést určitou věc a vykonám ji s neochvějným soustředěním. Sám se zabývám jedinou věcí: osvobodit člověka. Toužím osvobodit jej od veškerých pastí, od veškerých strachů a nikoli zakládat náboženství, nové sekty, ani ustanovat nové teorie a filosofie. Pak se mě přirozeně zeptáte, proč putuj po celém světě a stále řečním. Řeknu vám, proč to dělám, ne snad proto, že toužím mít následovníky, nikoli proto, že toužím po vybraném společenství výlomečních učedníků. (Jak Jenom lidé milují své oddílení od blížních, ať jsou jejich vzájemné rozdíly sebesmešnější, sebeabsurdnější a sebenicotnější! Nepřejí si tuto pošetilost povzbuzovat.) Nemám žádné učedníky, žádné apoštoly ani na zemí, ani v říši duchovní.

Není to ani lákadelo peněz, ani touha vést pohodlný život, jež mě přilahuje. Kdybyste chtěli vést pohodlný život, nepřišel bych sem do Omnen Campu, ani bych nežil v takové vlně zemí Mluvím otevřeně, protože to chci jednou pro vždy vyřešit. Nechci, aby tyto dělnské debaty pokračovaly vždy po roce znovu.

Reportér z novin, který se mnou dělal rozhovor, považoval toto rozpuštění organizace s mnoha tliscí členy za velkolepý skutek. Pro něj to byl vělký čin, protože prohlásil: 'Co potom budete dělat, jak budeš žít? Nebudeš mít žádné přívržence, lidé vás už napříště nebudou poslouchat.' Existuje-li jen pouhých pět lidí, kteří žijí obracením své tváře k věčnosti, bude to dost. K čemu ho mít tlisce, kteří nechápou, kteří jsou zcela prosáknuti předsudky, kteří si nepřejí něco nového, ale to nové splše přetlumočí tak, aby vyhovovalo jejich ztrnulému jáství?

Protože já jsem volný, nepodmínený, celistvý, nikoli částečný, nikoli relativní, ale celá Pravda. Jež je věčná, toužím, aby ti, kteří se snaží mít porozumět, byli volní, aby mne nenásledovali, aby sl ze mne neudělali past, z níž se stane náboženství, cokoli. Spíše by se měli zbavit všech strachů - strachu z náboženství, strachu ze spasení, strachu z duchovnosti, strachu z lásky, ze smrti, ze samotného života. Jako umělec tvorí obraz, protože z toho má potěšení, protože to je jeho sebevyjádření, jeho blaženství, jeho prospívání, tak i já toto činním a nikoli proto, že bych něco od někoho žádal. Přivykli jste autoritě či autoritářské atmosféře, o níž se domníváte, že vás dovede k duchovnosti. Představujete si a doufáte, že někdo druhý může díky svým mlmorádným silám - záchrákem - přenést vás do této říše věčné svobody. Jež je Stěstí. Na této autoritě je založen veškerý váš duševní rozhled.

Nasloucháte mi teď již třetí rok, aniž by se cokoli

změnilo, snad s výjimkou několika případů. Rozeberte si teď, co říkám, budete kritičtí tak, abyste dokázali chápat důkladně a zásadně...

Po osmnácti letech jste se připravovali na tuto událost, na Příchod Učitele Světa. Po osmnácti letech jste organizaovali, vyhľázeli někoho, kdo by obdařil vaše srdce a mysl novým potěšením, kdo by proměnil veškerý váš život, kdo by vám poskytl nové pochopení; někoho, kdo by vás pozdvíhl na novou rovinu života, kdo by vás podaroval novým povzbuzením, kdo by vás osvobodil - a teď pohlédte, co se stalo! Uvažujte, usuzujte, objevujte, v jakém ohledu vás tato víra změnila - nikoli v povrchovém odlišení nošeného odznaku, což je bezvýznamné, nesmyslné. V jakém ohledu smetla ona víra všechny nepodstatné věci života? To je jediný způsob, jak soudit: v jakém směru jste svobodnější, šlechetnější, nebezpečnější každé společnosti, založené na klamu a nepodstatnosti? V jakém ohledu se členové této organizace Hvězdy změnili...

Vy všichni jste svou duchovností závislí na někom dalším, právě tak i se svým štěstím, se svým osvícením... když vyhlašují - hledejte osvícení, blaženosť, očistu a nerozvratitelnost vlastního já sám v sobě, ani jeden z vás nemá v úmyslu tak učinit. Takových je málo, vskutku velmi, velmi málo. Tak k čemu by byla nějaká organizace?

Žádný člověk zvenčku vás nemůže osvobodit; ani organizovaná pobožnost, ani obětování sebe sama pro věc, ani podřízení sebe sama v organizaci, ani vržení sebe sama do práce vás neosvobodí. K psaní dopisů používáte psací stroj, ale nestavíte jej na oltář, abyste se mu klaněli. To ale činíte, když se organizace stávají vaším hlavním zájmem. 'Kolik má tato organizace členů?' Toto je první otázka, kterou mi kladou všichni novináři. 'Kolik máte přívrženců?' Podle jejich počtu posoudíme, zda to, co říkáte, je pravda nebo lež! Nevím, kolik jich je. O to se nestarám. Kdyby existoval třeba jen jediný člověk, jenž byl osvobozen, bylo by to dost...

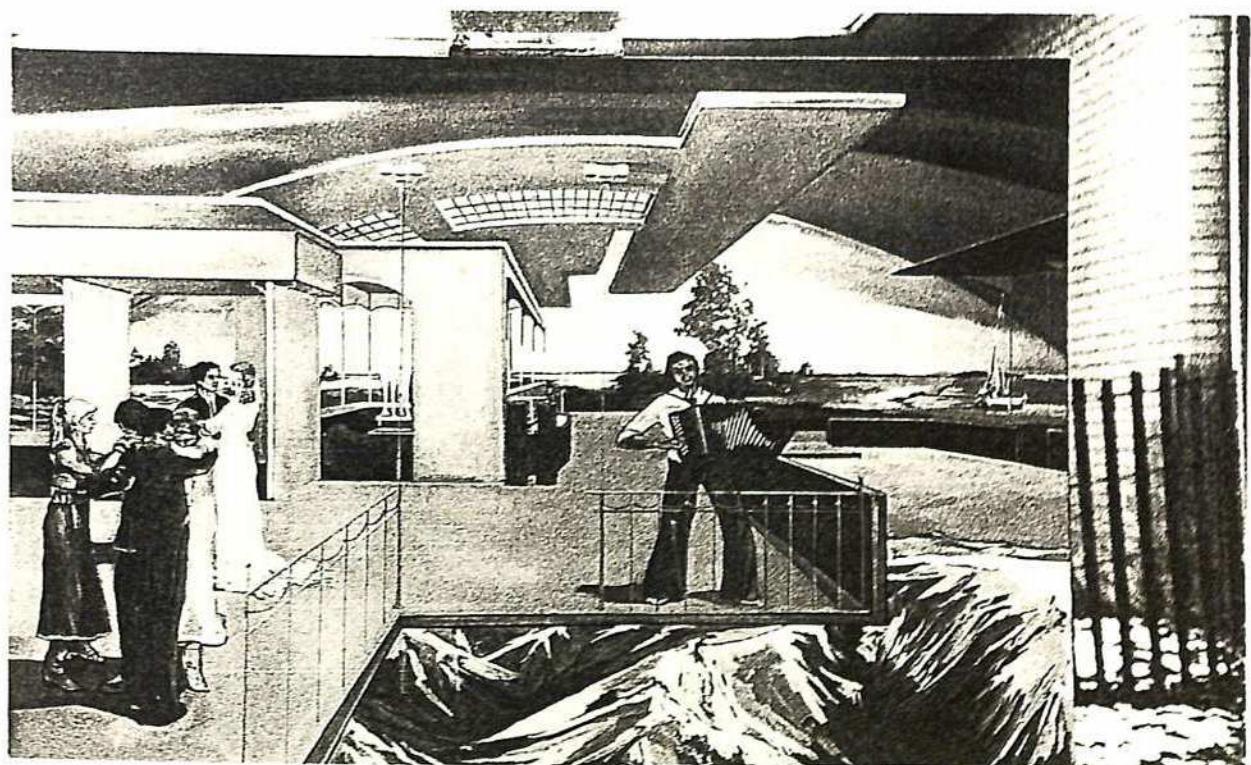
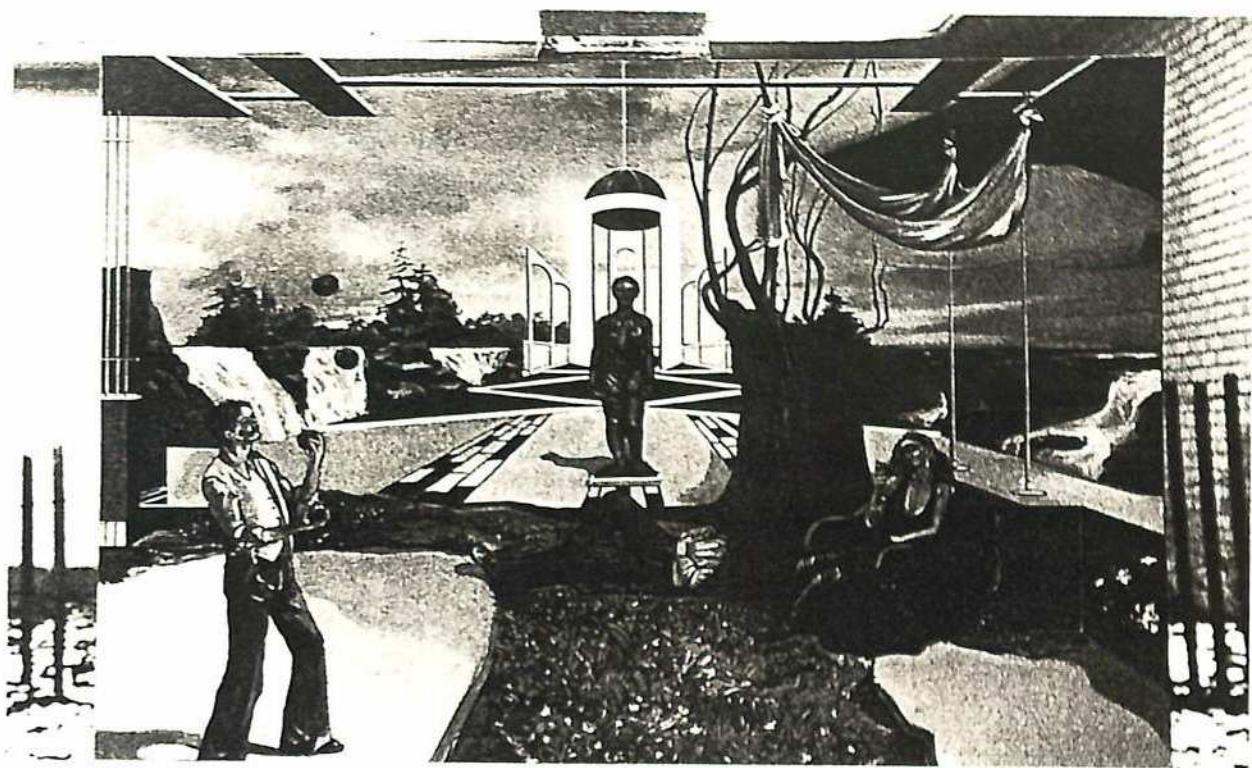
A dále se domníváte, že jen určití lidé mají klíč ke Šťastnému království. Takový klíč však nemá nikdo. Nikdo nemá autoritu přechovávat ten klíč. Tím klíčem je vaše vlastní já a jedině ve vyvření, očistě a nerozvratitelnosti onoho vlastního já tkví Království věčnosti...

Bylet jste zvyklí slýchat, jak dalece jste pokročili, jaký je váš duchovní status. Jak dělnského. Kdo jiný než vy sami může říci, jak na tom jste...

Avšak ti, kdo skutečně touží porozumět, kdo zkoumají, aby nalezli to, co je věčné, co je bez počátku a bez konca, vykročí společně s větším zanícením, budou nebezpeční všemu nepodstatnému, neskutečnému, stínovému. A tě se soustředí, stanou se plamenem, protože ti rozumí. Takové společenství musíme vytvořit, a to je můj cíl. Díky onomu pravému přátelství - které vy očividně neznáte - dojde k opravdové spolupráci dílem každého jednotlivce. A to nikoli kvůli autoritě, nikoli kvůli spasení, ale protože skutečně pochopíte a tudíž budete schopní žít ve společnosti. Toto je ušlechtilejší věc než veškeré potěšení, než veškeré obětování.

Takové jsou tedy některé z důvodů, proč po pečlivém dvouletém zvažování jsem učinil toto rozhodnutí. Nejde o chvilkový rozmar. Nebyl jsem k němu nikým přesvědčován - o takových věcech se přesvědčovat nedám. Po dva roky jsem o tom přemýšlel, zvolna, pečlivě, trpělivě, a nyní jsem se rozhodl rozpustit Řád z titulu představeného. Můžete ustanovit Jiné organizace a očekávat někoho dalšího. Mne se to již netýká, ani vytvoření nových pastí, ani jejich výzdoba. Mým jediným zájmem je připravit naprosté, nepodmínené osvobození člověka.

MURRAY BOOKCHIN ANARCHISMUS

Všechny úspěšné revoluce minulosti byly partikularistické revoluce menšinových tříd, které se snažily prosadit své specifické zájmy před zájmy společnosti jako celku. Velké buržoazní revoluce moderní doby přinesly ideologii rozsáhlé politické přestavby, ale ve skutečnosti pouze potvrdily společenskou nadýlu buržoazie a daly formálně politický výraz ekonomické prioritě kapitálu. Vznešené pojmy jako "národ", "svobodný občan" a "rovnost před zákonem" zakrývaly světskou skutečnost centralizovaného státu, atomizovaného, izolovaného člověka a dominace buržoazních zájmů. Navzdory svým dalekosáhlým ideologickým prohlášením nahradily partikularistické revoluce vládu jedné třídy vládou třídy druhé. Jeden systém vykořisťoval, psychologické represe a dříny systémem druhým.

Naše doba je jedinečná tím, že nahradila partikularistickou revoluci možností všeobecné revoluce – revoluce úplné a totalitní. Buržoazní společnost, jestliže nedosáhla níčeho jiného, zrevolucionizovala výrobní prostředky v měřítku historicky neslychaném. Tato technologická revoluce, vrcholící v kybernetice, vytvořila objektivní, kvantitativní předpoklad světa zばveného třídního řádu, vykořisťování, dřiny a materiálního nedostatku. Mámme nyní prostředky k vytvoření celého člověka, totálního člověka, osvobozeného od viny a autoritářských způsobů myšlení, člověka oddaného touze a smyslovému chápání všeho zázračného. Umíme si dnes představit budoucnost lidské zkušenosti jako koherenční proces, ve kterém rozvojení myšlení a činnosti, rozumu a smysloslosti, disciplíny a spontánnosti, individuality a společenství, člověka a přírody, města a vesnice, vzdělání a života, práce a hry jsou vyřešeny, harmonizovány a organicky spojeny v kvalitativně nové sféře svobody. Jako partikularizované revoluce vytvářely partikularizované, rozvojené společnosti, tak může všeobecná revoluce vytvořit organicky sjednocenou, mnohostrannou společnost. Můžeme nyní vyléčit velkou ránu, kterou otevřela vlastnická společnost ve formě "společenské otázky".

Ze musíme chápát svobodu v lidském, a nikoli zvířecím smyslu – ve smyslu života, nikoli přežití –, je dostatečně jasné. Člověk nezpretrhá pouť otroctví a nestane se plně lidským třímem, že se zbaví sociální dominace a získá svobodu v abstraktní formě. Musí být svobodný konkrétně: osvobozen od materiálního nedostatku, dřiny a nevyhnutelnosti věnovat většinu svého času – vskutku většinu svého života – zápasu s nutností. Velkým přínosem Karla Marxe moderní revoluční teorii je skutečnost, že pochopil tyto materiální předpoklady lidské svobody a zdůraznil, že svoboda předpokládá volný čas a materiální hojnost pro zrušení volného času jako privilegia.

Nesmíme přirozeně zaměňovat předpoklady svobody za podmínky svobody. Možnost osvobození není zárukou jeho reality. Spolu s pozitivními aspekty má technologický pokrok zřetelně negativní, sociálně regresivní stránku. Jestliže je pravda, že technologický pokrok rozšiřuje historickou možnost svobody, je také pravda, že buržoazní kontrola technologie upěvňuje existující organizace společnosti a každodenního života. Technologie a zdroje nadbytku zajišťují kapitalismu prostředky k asimilaci velkých částí společnosti existujícím systémům hierarchie a autority. Dávají systému zbraně, nástroje sledování a kontroly i prostředky masové propagandy, které jsou jak hrozou, tak realitou masivní represe. Zdroje nadbytku posilují svoji centralistickou povahu monopolistické, centralistické a byrokratické tendenze politického aparátu. Ve zkratce, zajišťují státu historicky nevidané prostředky manipulace a mobilizace celého životního prostředí – a to za účelem zachování hierarchie, vykořisťování a nesvobody.

Musíme věk zdrozaznit, že tato manipulace a mobilizace prostředí je krajně problematická a naplněná krizemi. Místo k usmíření (těžko tady mluvit o harmonizaci) vede buržoaz-

VE SPOLEČNOSTI NADBYTKU

ní pokus kontrolovat a vykořisťovat prostředí. Jak přirodní, tak společenské k zničujícím důsledkům. Byly napsány tlusté svazky o znečištěování ovzduší a vodních toků, o ničení lesů a půdy, o jedovatých přísladkách potravin a nápojů. Ještě hrozivější ve svých konečných důsledcích je znečištěování a ničení právě ekologického prostředí nutného pro přežití tak komplexního organismu, jako je člověk. Koncentrace radioaktivního odpadu v živých organismech ohrožuje zdraví a genetické vybavení téměř všech živočišných druhů. Celosvětové znečištěování jedy, které snižuje produkci kyslíku v planktonu nebo témaře jedovatý obsah olova v benzinových výparech jsou příklady trvalého znečištěování, které hrozí biologické integritě všech pokročilých životních forem – zahrnující člověka.

Neméně znepokojivý je fakt, že musíme drasticky revidovat naše tradiční pojmy o tom, co je znečištěování prostředí. Před několika desítkami let by bývalo absurdní označit kyslíčnku uhličitý a teplo za znečištěovadlo v obvyklém slovu smyslu. A přece oba mohou být mezi nejzávažnějšími zdroji budoucí ekologické nerovnováhy a mohou se stát vážnou hrozbou životaschopnosti naší planety. V důsledku průmyslových i domácích způsobů spalování hořlavin se kvantita kyslíčnku uhličitého v ovzduší zvýšila přibližně o pětadvacet procent za posledních sto let a je vellce dobré možné, že se zdvojnásobí koncem století. Známý "sklenkový efekt", jež rostoucí množství tohoto plynu pravděpodobně urychlil, byl široce probrán v prostředcích masové komunikace; předpokládá se, že tento plyn nakonec omezí únik tepla do prostoru a zvýší celkové teploty, které rozplustí polární ledovce a způsobi záplavy rozlehlých přímořských oblastí. Teplé znečištěování – převážně důsledek vypouštění teplé vody nukleárními a konvenčními elektrárnami – má katastrofální účinky na reproduktivní činnost ryb, ale podporuje také velký rozkvět řas, jež se staly nebezpečným problémem vodních toků.

Z ekologického hlediska buržoazní vykořisťování a manipulace podkopávají kapacitu země podporovat pokročilé životní formy. Tato krize se prohlubuje zvýšeným znečištěováním vzduchu a vody, akumulací nezničitelného odpadu, olova, chemických postříků a jedovatých přísladků do potravin, rozšiřováním měst v rozsáhlá městská pásma, zvyšováním stresu díky přelidnění, hluku a masovému způsobu života a bezuzdým zjizvováním země díky důlní operaci, kácení lesů a pozemkovým spekulacím. V důsledku toho všechno byla zeměkoule zničena během několika desítek let v měřítku, které je neslychané v celé historii lidského pobytu na této planetě.

Ze sociálního hlediska buržoazní vykořisťování a manipulace přivedly každodenní život do nejvýše bolestného stupně prázdnosti a nudy. Zatímco se společnost proměňuje v továrnu a tržnici, smysl života je redukován na produkci pro produkci samu a spotřebu pro spotřebu samu.⁴⁾

REDEMPТИVNÍ DIALEKTIKA

Existuje redemptivní dialektika, která je schopna řídit společenský vývoj směrem k anarchické společnosti, v níž by lidé dosáhli plné kontroly nad svými životy? Anebo končí sociální dialektika s kapitalismem, Jenž uzavírá její možnosti použitím vysoko pokročilé technologie pro účely represe a kooptace?

Tady se musíme poučit z omezení marxismu – projektu, který v období materiálního nedostatku zakotvil sociální

dialektiku a rozpory kapitalismu v ekonomické sféře. Marx, jak jsem zdůraznil, zkoumal předpoklady osvobození, nikoli podmínky osvobození. Marxistická kritika je zakořeněna v minulosti, v období materiálního nedostatku a relativně omezeného technologického pokroku. I jeho humanistická teorie odcižen se zabývá především otázkou práce a odciženého člověka produktu své práce. Dnes je však kapitalismus parazitem na budoucnosti a upřem, jenž přežívá z technologie a zdrojů svobody. Průmyslový kapitalismus Marxovy doby organizoval své zbožní vztahy kolem převládajícího systému materiálního nedostatku; státní kapitalismus naši doby organizuje své zbožní vztahy kolem převládajícího systému nadbytku. V minulém století musel být nedostatek trpěn; dnes musí být vynucován – odtdržen pramen důležitost státu v dnešní době. Ne že by moderní kapitalismus rozšiřil své rozpory⁴⁴ a anuloval společenskou dialektiku, spíše se rozpory kapitalismu a společenská dialektika rozšířily z ekonomických do hierarchických sfér společnosti, z abstraktní "historické" sféry do konkrétních detailů každodenního života, z arény přežití do arény života.

Dialektika byrokratického státního kapitalismu vyrůstá z rozporu mezi reprezívním charakterem zbožní společnosti a ohromnou potenciální svobodou, již přinesl technologický pokrok. Tento rozpor také staví vykořisťovatelskou organizaci společnosti proti přírodnímu světu – světu, který nezahrnuje pouze přírodní prostředí, ale také "přirozenost" člověka – jeho erotické impulsy. Rozpor mezi vykořisťovatelskou organizací společnosti a přírodním prostředím je mírně kooptací: ovzduší, vodní toky, půdu a ekologii nutnou k lidskému přežití nelze napravit reformami, ústupky a přizpůsobením strategickému plánu. Neexistuje žádná technologie, která by byla schopna obnovit atmosférický kyslík v kvantitách dostatečných k udržení života na zeměkouli. Neexistuje žádná náhražka za hydrologické systémy země. Neexistuje žádná technika k odstranění rozsáhlého znečištění prostředí radioaktivními izotopy, olovenem a petrolejovými odpady. Neexistuje však ani nejslabší známka, že by buržoazní společnost ustala v dohledné budoucnosti v narušování životně důležitých ekologických procesů, ve svém používání ovzduší a vodních toků jako smetíš a slök, ve svém rakovinném způsobu urbanizace a znásilňování půdy.

Ještě bezprostřednější je rozpor mezi vykořisťovatelským organizačním společnosti a erotickými impulsy člověka – rozpor, jehož projevem v byrokratickém manipulované, neosobní masové společnosti je banalizace a ochuzení zkušeností. Erotické impulzy člověka lze potlačit a sublimovat, nikdy však zničit. Obnovují se s každým nové narozeným člověkem a s každou novou generací. Nepřekvapuje nás, že mládež více než jakákoli ekonomická třída či sféra dává vyjádření životním impulsům lidské přirozenosti – nutkání touhy, smyslovosti a přitažlivosti všeho zázařičného. A tak se biologická matrice, z níž se zrodila hierarchická společnost před davnými věky, objevuje na nové úrovni v období, které znamená konec hierarchie; jenže tentokrát je tato matice prostoupena sociálními jevy. Jinak než manipulaci lidské plazmy je možno anulovat životní impulsy jedině zničením člověka samotného.

Rozpory uvnitř byrokratického státního kapitalismu pronikají vsemi hierarchickými formami vyvinutými buržoazní společností. Hierarchické formy, jež podporovaly vlastnickou společnost po věky a posilovaly její vývoj – stát, město, centralizované hospodářství, byrokracie, patriarchální rodina a trh – dosáhly svých historických limitů. Vyčerpaly svoje společenské funkce jako způsoby stabilizace. Nejdříve se o to, zda byly tyto hierarchické formy kdy "pokrokové" v marxistickém smyslu. Jak říká R. Vaneigem: "Možná že nestáčí, že hierarchické moce uchovávají lidstvo po tisíce let, jako alkohol uchovává zárodek těla, že zastaví jak růst, tak rozklad."⁴⁵ Dnes jsou tyto formy terčem všech revolučních sil, zrozených moderním kapitalismem, a jestli vidíme jejich výsledek jako nukleární katastrofu či ekologickou pohromu, hierarchické formy nyní hrozí přežití lidstva.

S vývojem hierarchických forem v hrozbu samotné existenci lidstva se sociální dialektika zdáleka neblíží svému konci, ale naopak získává nový rozměr. Klade "sociální otázku" úplně novým způsobem. Jestliže dříve musel člověk zajistit podmínky pro přežití, aby mohl žít (jak zdůrazňoval Marx), musí nyní zajistit podmínky pro život, aby přežil. Tímto převálcením vztahu mezi přežitím a životem získává revoluce nový stupeň nařehostnosti. Nestojíme nadále před známostí Marxovou volbou socialismu nebo barbarismu; stojíme před daleko drastičtější alternativou anarchismu nebo anihilace. Problémy nutnosti a přežití se staly problémy svobody a života. Přestávají vyžadovat jakékoli teoretické zprostředkování, "přechodná" stádia či centralizované organizace, aby překlenuly propast mezi existujícím a možným. Možné je všechno, co může existovat. Tudíž problémy "přechodu", které zaneprázdrovaly maristy skoro sto let, jsou vyřešeny nejen pokrokem technologie,

ale samotnou sociální dialektikou. Problémny společenské přestavby byly zredukovány na praktické úkoly, které je možno vyřešit spontánními, sebeosvobozujícími činy společnosti.

Revoluce získává nejen nový smysl nařehostnosti, ale nový smysl závaznosti. V pospolitosti hippies, v alternativních životních způsobech a svobodné sexualitě miliónů mladých lidí, ve spontánních afinitních skupinách anarchistů nacházíme formy potvrzení, které vycházejí z činu negace. S převálcením "společenské otázky" se převrací také sociální dialektika; "ano" se autornicky objevuje společné s "ne".

Řešení nachází svá východiska v problémech. Co se nabízí, když stát, město, byrokracie, centralizované hospodářství, patriarchální rodina a trh dosáhnou svých historických limitů, není změna formy, ale absolutní negace "všech" hierarchických forem "jako takových". Absolutní negaci státu je anarchismus – situace, v níž člověk osvobodí nejen "dějiny", ale všechny bezprostřední okolnosti svého každodenního života.

Absolutní negaci města je společenství – společenství, v němž je společenské prostředí decentralizováno do vyspělých, ekologicky balancovaných komun.

Absolutní negaci byrokracie jsou bezprostřední vztahy – situace, v níž je reprezentace nahrazena přímými vztahy svobodných jednotlivců ve všeobecném shromáždění.

Absolutní negaci centralizovaného hospodářství je oblastní ekotechnologie – situace, v níž jsou výrobní prostředky přizpůsobeny zdrojům ekosystému.

Absolutní negaci patriarchální rodiny je svobodná sexualita – v ní jsou všechny formy sexuální regulace překonány spontánním, nespoutaným vyjádřením erotismu mezi sobě rovnými.

Absolutní negaci trhu je komunismus – v něm kolektivní nadbytek a spolupráce mění práci ve hru a potřebu v touhu.

SPONTÁNNOST A UTOPIE

Není náhodou, že v historickém okamžiku, kdy hierarchická moc a manipulace dosáhly nanejvýš hrozných proporcí, jsou samotné koncepty hierarchie, moci a manipulace brány v potaz. Odmlítní této konceptu pochází ze znovunalezení důležitosti spontánnosti – znovunalezení živené ekologie, zostřeným pocitem sebevývoje a novým pochopením revolučního procesu ve společnosti.

Ekologie ukázala, že rovnováha v přírodě je udržována organickou různorodostí a komplexitou, nikoli stejnorodostí a zjednodušením. Například, čím rozmanitější je květena a zvlíectvo ekosystému, tím stabilitější je množství potenciálního hmyzu a plevele. Čím menší je rozmanitost prostředí, tím více bude množství hmyzu a plevele fluktovat, a je pravděpodobné, že se vymkně kontrolé. Ekosystém ponechán sám sobě směřuje spontánně k organické diferenciaci, k větší rozmanitosti květeny a zvlíectva a k rozličnosti v počtu masožravců a býložravců. To neznamená, že se musíme vyhýbat jakýmkoli zásahům do přírody. Potřeba produktivního zemědělství – sama o sobě forma zasahování do přírody – musí vždy zůstat v popředí ekologického přístupu k produkci potravy a lesnímu hospodářství. Neméně závažný je i fakt, že člověk může často vyvolat ekologické změny, které mohou značně zlepšit ekologickou kvalitu prostředí. Toto úsilí však vyžaduje znalost a pochopení, nikoli použití brutální síly a manipulace.

Tento koncept hospodaření, tento nový pohled na důležitost spontánnosti má dalekosáhlé použití pro technologii a společnost – však, pro společenskou představu o člověku ve svobodné společnosti. Tento koncept napadá kapitalistický ideál zemědělské produkce jako tovární operace organizované kolem nesmírných, centrálně kontrolovaných pozemkových držav, vysoce specializovaných monokultur, redukce terénu na tovární halu, nahrazení organických procesů procesy chemickými atd. Jestliže kultivace potravy má být způsobem spolupráce s přírodou spíše než zápasem mezi odpůrci, agronom musí dokonale porozumět ekologii půdy, musí získat nový cit pro její potřeby a možnosti. To předpokládá převedení zemědělství do lidského méřítka, obnovení přiměřeně velkých zemědělských jednotek a diverzifikaci zemědělské situace; ve zkratce, předpokládá decentralizovaný, ekologický systém kultivace potravy.

Tentýž přístup se týká kontroly znečišťování prostředí. Budování gigantických továrních komplexů a používání omezeného množství zdrojů energie patří k přičinám znečišťování ovzduší. Jedině budováním menších průmyslových jednotek a diverzifikací zdrojů energie tím, že začneme rozsáhle používat čisté energie (sluneční, větrné a vodní), se nám podaří snížit průmyslové znečišťování. Prostředky k této radikální technologické změně máme nyní k dispozici. Technologové vyuvinuli miniaturizované náhražky za průmyslové operace velkého méřítka – malé stroje mnohostranného použití a pokročilé metody přeměny vodní, sluneční a větrné energie. Tyto alternativy jsou často

produkтивnější a hospodárnější než současné velké průmyslové podniky.

Důsledky přiměřených zemědělských a průmyslových operací pro společnost jsou zřejmé: Jestliže má lidstvo použít principy nutných pro obhospodařování ekosystému, sama základní jednotka společenského života se musí stát ekosystémem - ekospolečenstvím. I ona se musí stát mnohostrannou, vyváženou a ucelenou. V žádném případě není tento koncept společenství motivován výhradně potřebou trvalé rovnováhy mezi člověkem a přírodním světem; souhlasí také s utopickým ideálem uceleného člověka - jednotlivce, jehož cílení, rozsah zkušeností a životní styl nacházejí svou výživu v široké sféře rozličných podnětů, v rozmanité činnosti a v lidský pochopitelném sociálním měřítku. Tak se prostředky a podmínky přezdívané stávají prostředky a podmínky života; potřeba se mění v touhu a touhu v potřebu. Nejhlušší společenský rozklad se stává zdrojem nejvyšší formy společenské integrace, nejnaléhavější ekologické nutnosti. Jsou převedeny do společné perspektivy s nejvyššími utopickými ideály.

Jestliže je pravda, jak poznal Guy Debord, že "všechno život je měřítkem všechno - měřítkem vyplnění či spíše nevyplnění lidských vztahů i toho, jak nakládáme se svým časem",²³ vyvstává otázka: Kdo jsme "my"? Jejich denní životy mají být naplněny? A jak se objeví osvobozené "já", které je schopno změnit čas v život, prostor ve společenství a lidské vztahy ve sféru zázračného?

Osvobození našeho "já" zahrnuje přede vším společenský proces. Ve společnosti, jež zdegradovala "já" na zboží - v předmět vyráběný pro trh - nemůže existovat žádné naplněné "já". Může se v něm objevit jen nejasný počáteční pocit "já", rodící se "já", které naplnění hledá - "já", které je do velké míry definováno překázkami, jež musí překonat, aby se realizovalo. Ve společnosti, jež bývá je k prasknutí na fouklé revoluci, jež bývá chronický stav je nekonečnou řídkou porodní bolestí, ve společnosti, která se nachází ve stavu neustálé rostoucí krize, je jen jediná myšlenka a jediný člen důležitý - porodit. Jakékoli prostředí, soukromé či společenské, které nebere tanto fakt za ústřední pro lidskou zkušenosť, je podvod a oslabuje i to málo, co nám z "já" zbývá po absorbování jedu našeho denního života v buržoazní společnosti.

Dnes je jasné, že cílem revoluce musí být osvobození denního života. Jakákoli revoluce, která se nepodaří dosáhnout tohoto cíle, je kontrarevolucí. Jsme to přede vším "my", kdo musí být osvobozeni, naše denní životy se všemi svými okamžiky, hodinami a dny, nikoli obecnost jako "Historie" a "Společnost".²⁴ "Já" si musí za revoluce vždycky zachovat svou *Identitu*, ne se v ní rozpustit. "Já" musí být v revolučním procesu vždycky *rozpoznaněl*, nikoli v něm utopeno. Zádne slovo v "revolučním" slovníku není nebezpečnější než "masy". Revoluční osvobození musí být sebeosvobozením, které dosahuje sociálních rozměrů, nikoli "osvobozením mas" či "trádním osvobozením", za níž je vždy vláda elit, hierarchie a státu. Jestliže se revoluci nepodaří vytvořit novou společnost spontánní aktivitou a sebemobilizací revolucionářů, jestliže neobsáhne vytvoření "já" v revolučním procesu, pak se (revoluce) opět vynese téměř, kteří musí žít své životy každý den, a ponechá denní život bez změny. Z revoluce musí povstat "já", které se stane párem denního života, nikoli denní život, který zůstane párem "já". Nejpokročilejší forma trádního vědomí se tak stane sebevědomím - konkretizací velkých osvobojujících univerzálií.

Proto se revoluční hnutí hluboce zabývá životním stylem. Musí se pokusit žít revoluci v celé její totalitě, nejen se jí zúčastnit. Musí se hluboce zabývat způsobem, jímž revolucionář žije, jeho vztahy k životnímu prostředí a stupněm jeho sebeosvobození. Ve snaze změnit společnost se revolucionář nemůže vyhnout změnám v sobě samém - změnám, které vyžadují znovu vydobytí jeho vlastního bytí. Jako hnutí, jehož se účastní, musí se revolucionář snažit odrážet podmínky společnosti, kterou se pokouší vytvořit - alespoň do té míry, do které je to dnes možné. Díky zradám a neúspěchům předcházejících paděstáti let je dnes axiomatické, že nesmí dojít k odtržení revolučního procesu od revolučního cíle. Společnost, jež je fundamentalním cílem je samospráva ve všech ohledech života, je možno vybudovat jedině spontánní aktivitou. To znamená způsob správy, který je "já" vždy vlastní. Moc člověka nad člověkem může být zničena právě tím procesem, jímž člověk získává moc nad svým vlastním životem a v němž nejen "nachází" sebe sama, ale - což je významnější - v němž utváří svou identitu ve všech společenských rozměrech.

Volnomyšlenkářské společnosti může být dosaženo jediné volnomyšlenkářskou revolucí. Svoboda nemůže být člověku "doručena" jako "výsledný produkt revoluce"; sdružení a společenství nemůže být ustaveno a nařízeno. Revoluční skupina se může vědomě snažit o vytváření těchto forem, ale jestliže není společenství a sdružení ponechána možnost organického růstu, jestliže tyto formy nevzkrvátejí v proce-

su individualizaci, spontánní aktivity a seberealizace, nezůstanou ničím jiným než formou, jako byly sověty v povervolučním Rusku. Sdružení a společenství musí vyrůst uvnitř revolučního procesu; vskutku revoluční proces musí být formován s důrazem na sdružení a společenství a zároveň zničením moci, vlastnictví, hierarchie a vykořisťování. Revoluce jako spontánní aktivity není, přiznáčna jen pro naši dobu. Je nejvýznamnějším rysem všech velkých revolucí moderních dějin. Vyznačovaly se ji *journées des sans-culottes* v letech 1792-3, slavných "pět dnů" února 1917 v Petrohradu, povstání barcelonského proletariátu v roce 1936, první dny maďarské revoluce v roce 1956 a květnové události v Paříži v roce 1968. Téměř všechna revoluční povstání v dějinách naší doby byla podnícena spontánní aktivitou "mas" - často v příkrem rozporu s výhavou lidské revoluční organizace. Každá z těchto revolucí se vyznačovala neobyčejnou individualizací, radostí a solidaritou, které změnily každodenní život ve festival. Tento surrealistický rozměr revolučního procesu, se svým výbuchem hlubokých životních sil, se na nás divoce šklebí ze stránek dějin jako tvář satyra s trptylkovými vody. Ne bezdůvodně rozmlátili bolševičtí komisaři láhev vín v Zimním paláci v noci sedmého listopadu 1917.

Puritanismus a pracovní etika tradiční levice pochází z jedné z nejmocnějších sil vzdorujících dnes revoluci - z kapacity buržoazního prostředí proniknout revoluční hnutí. Původ této sily spočívá ve zbožném povaze člověka za kapitalismu, v kvalitě, která se téměř automaticky přenáší na organizovanou skupinu - a kterou potom taží skupina sama posiluje ve svých členech. Jak zdůraznil Josef Weber, všechny organizované skupiny "mají tendenci stát se autonomními, totiž odclízit se svému původnímu cíli a stát se svým vlastním cílem v rukou těch, kteří je řídí".²⁵ To se týká revolučních organizací stejně jako státních a polostátních institucí, oficiálních stran i odborových unif.

Mimo revoluční proces nemůžeme nikdy problém odclízení úplně vyřešit, můžeme se mu bránit tím, že si uvědomíme jeho existenci, a částečně ho vyřešit dobrovolným, ale drastickým přetvořením revolucionáře a jeho skupiny. Toto přetváření může začít jen za předpokladu, že si revoluční skupina uvědomí, že je *katalyzátorem* revolučního procesu, nikoli jeho "předvojem". Revoluční skupina musí jasně vědět, že jejím cílem není uchopení moci, ale zrušení moci - vskutku si musí uvědomit, že celý problém moci, kontroly zdola i shora, se dá vyřešit jen tehdy, neexistuje-li nahoru ani dolu.

Revoluční skupina se musí přede vším zbavit všech forem moci - vlastnictví, stanov, hierarchie, předepsaných názorů, fletší, mocenských instrumentů, oficiální etikety - a nej-jemnějších i nejzřetelnějších byrokratických a buržoazních rysů, které vědomě i podvědomě posilují autoritu a hierarchii. Skupina musí zůstat otevřena veřejné kontrole nejen ve svých formulovaných rozhodnutích, ale také v jejích formulacích.

Musí být slednocena v hluboké myšlence, že její teorie je její praxí a její praxe její teorií. Musí odhodlit veškeré zbožně vzlahy ve svém každodenním životě a organizovat se ve shodě s decentralistickými principy společnosti, kterou se snaží vybudovat - společenství, sdružení, spontánost. Musí si, slovy Josefa Webera, "vždycky zachovat jednoduchost a průzračnost, otevřenosť lidům nepřipravených lidí, kteří se mohou zapojit a také jí řídit, (musí) zůstat průhlednou všem a všem kontrolovanou".²⁶ Jedně když je revoluční hnutí v souladu s decentralizovaným společenstvím, jehož se snaží dosáhnout, může se vyhnout nebezpečí, že se stane další elitistickou překázkou sociálního vývoje, může se rozpustit v revoluci jako chirurgická nita v hojící se ráni.

PERSPEKТИVA

Nejdůležitější proces probíhající dnes v Americe je rozklad institucí buržoazní sociální struktury. Vzrůstá dalekosáhlé živelné opovržení k hodnotám, formám, aspiracím a přede vším institucím existujícímu řádu. V měřítku neslyšaném v amerických dějinách odhadují miliony lidí své závazky ke společnosti, v níž žijí. Nevěří nadále v její nárok. Nerespektuje nadále její symboly. Nepřijímá nadále její cíle za své a - což je nejvýznamnější - téměř intuitivně odráží jí žít podle jejich institucionálních a sociálních kódů. Tento vzrůstající nesouhlas se neustále prohlubuje. Začíná odporem k válce a konci nenávisti k politické manipulaci ve všech formách. Odmlítá rasismus a napadá samu existenci hierarchické moci jako takové. Znechucen hodnotami a životním stylem středních vrstev rychle se stává odmítnutím zbožných systémů; od nespokojenosti se znečištěním životního prostředí přechází v odmítnutí amerického města a moderního urbanismu. Ve zkratce, má tendenci přesáhnout každou partikularistickou kritiku společnosti a vyvinout se v obecnou opozici buržoaznímu řádu ve stále širším měřítku.

V tomto ohledu se období, v němž žijeme, nápadně podobá revolučnímu osvícenství, jež zaplavilo Francii v 18. století - období, jež úplně změnilo francouzské vědomí a připravilo podmínky pro Velkou revoluci roku 1789. Tehdy jako nyní byly staré instituce pomalu rozmnělé molekulární činností zdola dlouho předtím, než byly svrženy masovou revoluční akcí. Toto molekulární hnutí vytváří atmosféru všeobecné nezákonnosti: vztájící každodenní neposlušnost jednotlivců, tendence nedodržovat rád existujícího systému, zdánlivě "malicherné", nicméně kritické pokusy obcházet nařízení v každém aspektu denního života. Společnost se stává chaotickou, nedisciplinovanou, dionýzskou - situací, která se nejdramatičtěji projevuje zvyšujícím se množstvím oficiálních zločinů. Rozšířuje se dalekosáhlá kritika systému - jako osvícenství před dvěma sty lety - a převratná kritika naší doby, která prosakuje dolů a urychluje molekulární pohyb v základech společnosti. Ať už se jedná o rozhodčené gesto, "výtržnost" či vědomou změnu životního stylu, stále větší počet lidí, kteří nemají o nic vše závazků k organizovanému revolučnímu hnutí než ke společnosti samotné, se začná spontánně angažovat ve své vlastní vyzývavé propagandě činu.

Ve svých konkrétních detailech je rozpadající se sociální proces živen z mnoha pramenů. Tento proces se vyvíjí s nevyrovnaností, vskutku se všem rozporu vlastními každérnu revolučnímu hnutí. Ve Francii 18. století oscilovala radikální ideologie mezi přísným racionalismem a uffukánným romantismem. Pojmy svobody byly zakotveny v přesném, logickém ideálu sebeovládání a také v nejasné, Instinktivní normě spontánnosti. Rousseau byl v rozporu s d'Holbachem, Diderot s Voltairem, a přece, když se ohlédne například, můžeme vidět, že každý nejen přesahoval, ale také předpokládal druhého v *kumulativním vývoji*, Jenž směřoval k revoluci.

Stejně nevyrovnaný, protichůdný a kumulativní vývoj existuje dnes, ale v mnoha případech sleduje pozoruhodně přímlý kurs. Hnutí "beatniků" vytvořilo nejdůležitější trhlinu v solních hodnotách středních vrstev 50. let, trhlinu, která byla značně rozšířena nezákonním chováním pacifistů, obhájců lidských práv, odpůrců války a dlouhovlasých maníček. Navíc čistě reaktivní odpověď amerického rebelantského hnutí vytvořila neocentrální formy volnomy-členkářského a utopického potvrzení - právo milovat bez omezení, smysl ve společenství, zavržení peněz a zboží, víru ve vzájemnou pomoc a novou úctu ke spontánnosti. Přes veškeré kritiky revolucionářů, týkající se určitých nástrah uvnitř této orientace personálních a sociálních hodnot, zůstává faktem, že (tato orientace) hrála důležitou přípravnou roli ve formování současné atmosféry nedisciplinovanosti, spontánnosti, radikálnímu a svobody.

Druhá paralela mezi revolučním osvícenstvím a naší dobou je povstání davu, takzvané "lúzy". Jako důležitého prostředku společenského protestu. Typické institucionalizované formy veřejné nespokojenosti - naše dnešní rádne volby, demonstrace a shromázdění - jsou nahrazovány přímlou akcí davu. Tento posun od předvídáního, vysoko organizovaného protestu, nepřekračujícího rámec daných sociálních institucí, ke sporadicckým, spontánním, téměř povstaleckým útokům z vnějšku společensky přijatelných forem odráží hlubokou změnu populární psychologie. "Výtržník" se začíná, i když částečně a intuitivně, rozházet se všemi hluboko zakoreněnými normami chování, které tradičně vázaly "masy" k ustálenému řádu. Aktivně se zbavuje internalizované struktury autority, dlouho kultivovaných podmínených reflexů, podřízenecích manýr podporovaných vlnou, která poutá člověka k systému mnohem účinněji než jakýkoli strach před policejním sadismem a soudním postihem. Na rozdíl od názoru sociálních psychologů, kteří vidi v těchto způsobech přímlé akce podřízení se strašlivé kolektivní entitě nazývané "dav", je pravdou, že

POZNÁMKY:

- *) Zde je záhadno poznámení, že zrození "spotrebitecké společnosti" je pozoruhodným svědectvím rozdílu mezi průmyslovým kapitalismem Marxovy doby a dnešním kapitalismem. Podle Marxova kapitalismus, jako systém organizovaný kolem "produkce pro produkci", končí v ekonomickém zubození proletariátu. "Produkce pro produkci" je dnes nahrazena "spotrebou pro spotrubu", kde zubození na sebe bere formu spíše duchovní než ekonomickou - je vyhlašováním života.
  - **) Ekonomicke rozporu kapitalismu nevymizely; tento systém se naučil plánovat do takového stupně, že tyto rozporu ztrácí výbušnost, kterou mívají v minulosti.
  - ***) Přes veškeré ohnání se dialektikou tradiční levice musí brát vážně Hegelovu "konkrétní univerzálii" a chápát ji nejen jako filosofický koncept, ale jako sociální program. Toho bylo dosaženo jen v ranných Marxových pracích, v pracích velkých utopistů (Fourier a W. Morris) a v naší době jen některými hippies.
  - ****) Předchozí řádky byly napsány v roce 1965. Od té doby jsme vydali nápis na zdech Paříže během květnové revoluce: "Všechnu moc Imaginaci"; "Považuj svá přání za realitu, neboť věřím v realitu svých přání"; "Nikdy nepracuj"; "Cítím víc miliard, tím víc jsem pro revoluci"; "Život bez mrtvých momentů"; "Cítím více konzumuje, tím méně žije"; "Kultura je inverzí života"; "Štěstí se nekupuje, ale krade"; "Společnost je masožravá rostlina". Nejsou to graffiti, ale program života a touhy.
- PRAMENY:**
- 1) Raoul Vaneigem, "The Totality for Kids" (International Situationist pamphlet; London, n.d.), p. 1.
  - 2) Guy Debord, "Perspectives for Conscious Modification of Daily Life," mimeographed translation from Internationale Situationiste, no. 6 (n.p., n.d.), p. 2.
  - 3) Josef Weber, "The Great Utopia," Contemporary Issues, vol. 2, no. 5 (1950), p. 12.
  - 4) Ibid., p. 19 (my emphasis).

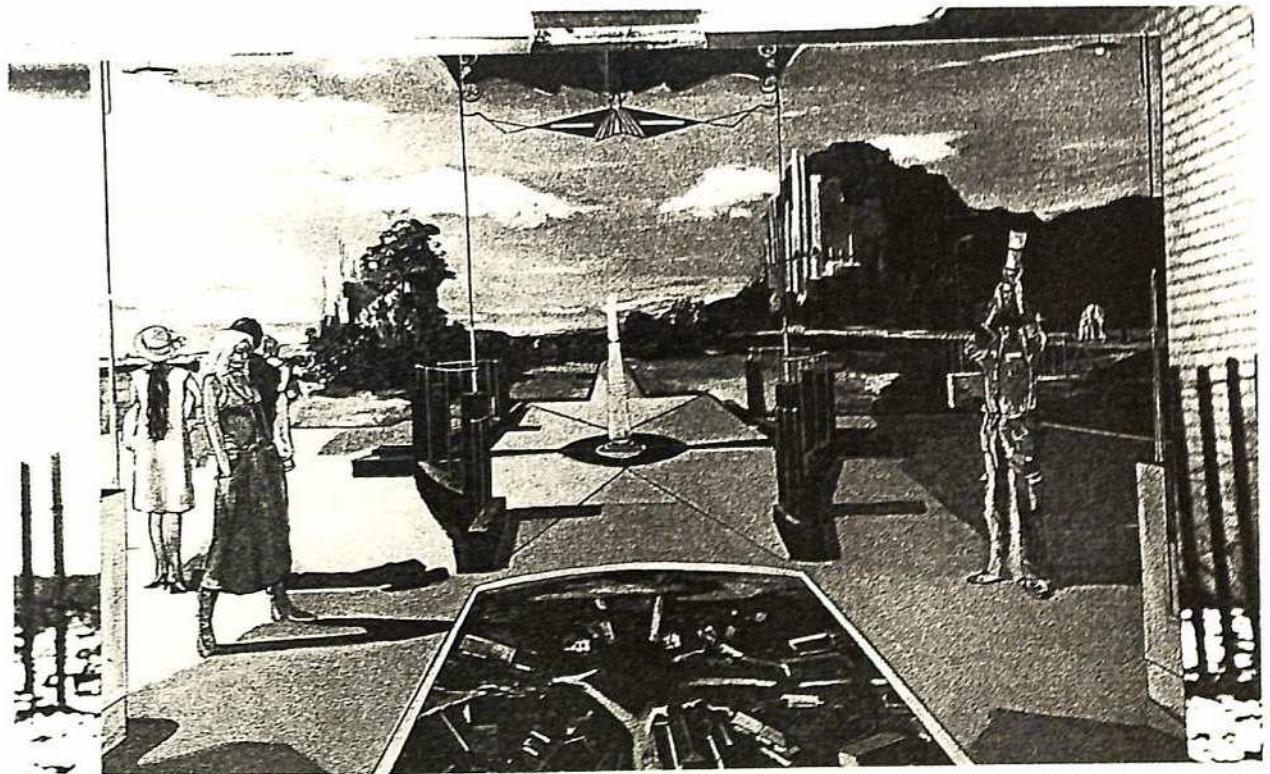
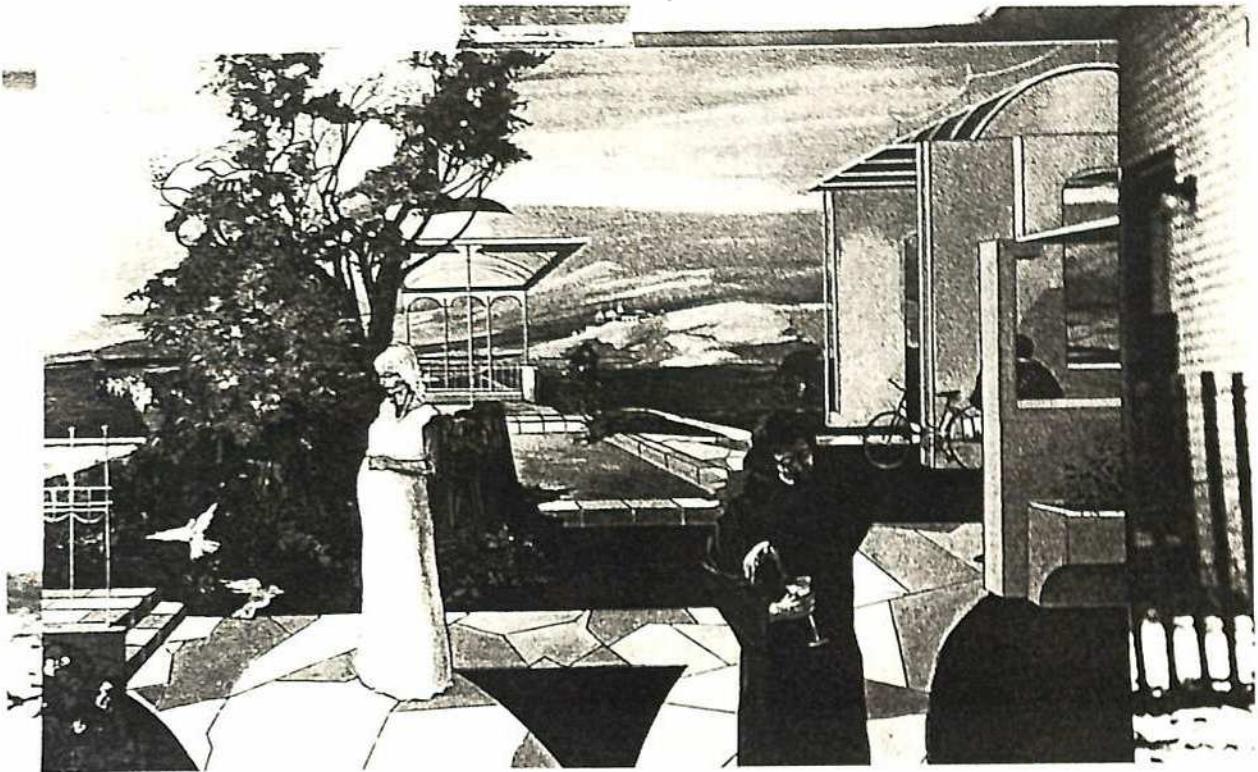
("Post-Scarcity Anarchism", Murray Bookchin, překlad Jan Barta, Toronto.)

"výtržnictvím" a davové akce reprezentují první tápaní mas k individuaci. Masa má tendenci stát se demasifikovanou v tom smyslu, že se začne prosazovat proti skutečné masifikující automatickým reakcím, produkovaným buržoazní rodinou, školou a prostředky masové komunikace. Davové akce zahrnují také znovuobjevení ulice a úsilí osobodit ji. Je to nakonec v ulicích, kde se moc musí rozpuštít: neboť ulice, v nichž se denní život žije a trpí, v nichž život chátrá a v nichž se konfrontuje moc, musí být přeměněny ve sféru, kde je denní život vychutnáván, vytvářen a posilován. Rebelantský dav je nejen počátkem spontánní transformace soukromé a společenské vztopy, ale také počátkem návratu od revolučních abstrakcí k otázkám denního života.

Nakonec, jako v osvícenství, vidíme zrození ohromné, stále se rozrůstající vrstvy *declasses*, masy zlumpačených jednotlivců, pocházejících ze všech vrstev společnosti. Chronicky zadlužení a sociálně nejistí příslušníci středních vrstev naší doby se vzdáleně podobají chronicky insolventní a přelétavé šlechtě předrevoluční Francie. Tehdy jako dnes se objevila početná armáda vzdělanců žijících v chaotických poměrech bez stálých zaměstnání a pevně zapuštěných sociálních kořenů. Na dně obou struktur nacházíme velké množství chronicky chudých - vagabundů, tuláků, nezaměstnaných dělníků, hrozných a neurvalých *sans-culottes* přežívajících z veřejné pomoci a z odpadků odhozených společnosti - chudnou pařížských brlohů, černochy amerických ghett. Ale zde všechny paralely končí. Francouzské osvícenství patří do období revolučního přechodu od feudálního ke kapitalismu, kde obě společnosti byly založeny na ekonomickém nedostatku, třídním řádu, vykořisťování, hierarchii a státní moci. Každodenní populární odboj, jímž se 18. století vyznačovalo a Jenž vyvrcholil v otevřenou revoluci, byl brzy zlomen nově se rodícím průmyslovým řádem - a také brutální silou. Masa *declasses* a *sans-culottes* byla ve velké většině absorbována průmyslovým systémem a zkrocena industriální disciplínou. Dříve vykořenění intelektuálové a vrtkaví šlechtici našli pevné pozice v ekonomické, politické, sociální a kulturní hierarchii nového buržoazního řádu. Ze sociálně a kulturně proměnlivé situace, široce generallzované ve své struktuře a vztazích, společnost opět ztuhla v pevné, partikularizované, třídní a instituciočenských forem založených na dřínu. Jsou výslednými produkty procesu vlastnické společnosti samotné a produkty sociálních problémů materiálního přežití. V době, kdy technologický pokrok a kybernetika uvedly v pochybnost dřínu, vykořisťování člověka člověkem a materiální nedostatek v Jakékoli formě, znamená prohlášení "Černá je krásná" nebo "Miluj, nevál!" transformaci tradičního požadavku přežití v historicky nový požadavek života.****) Každém společenskému konfliktu ve Spojených státech je dnes společný požadavek realizace všech lidských možností v uceleném, vyváženém a totalistickém způsobu života. Ve zkratce, možnosti revoluce v Americe jsou dnes zakotveny v možnostech člověka samotného.

Jsme svědky zhroucení 250 let zburžoaznění a rozpadu všech buržoazních institucí v době, kdy jsou uskutečnitelné nejodvážnější koncepty utopie. Kromě byrokratické manipulace a státního kapitalismu neexistuje nic, čím by současný buržoazní řád dokázal nahradit destrukci tradičních institucí. Tento proces se odvíjí nejdramatičtěji ve Spojených státech. Během posledních pětadvacet let všichni viděli zhroucení "Amerického snu" nebo - což je totéž - zničení myšti, že materiální nadbytek založený na zbožných vztazích mezi lidmi může zakrýt vnitřní chudobu buržoazního života. Zda tento proces vyvrcholí revolucí či anihilací, bude záležet z velké části na schopnosti revolucionářů rozšířit sociální vědomí a na schopnosti bránit spontánnost revolučního vývoje před autoritativními ideologiemi jak pravíčkáckými, tak "levičáckými".

New York
říjen 1967 - prosinec 1968

POVŠECHNÝ RÁZ OPRAV,
SPOLUPRACOVNÍCI PETRA VELIKÉHO

1. Reformy Petra Velikého byly připraveny Alexejem a vším oním hnutím sedmnáctého století; za Ivana, Godunova, za prvních Romanovců. Rusko znenáhla otevřalo se cizincům. Bylo však třeba, aby vše země byla ochotna následovat Petra Velikého v jeho novotách. V této snahách car měl proti sobě všechny ty, kteří nechtěli přijmout reformu Nikonovu, a mnohé z těch, kteří, přijavše ji, ale jen ji, dále za Petrem nechtěli; strana rozkolu a někteří obhájci státní církve byli jeho protivníky; lid ruský byl ze všech národů evropských největším nepřítelem všichnovoty; "co novo, to placho" jest národním rčením; nictméně šlechta odpovídala všemu, co by mohlo být na prospěch upevnění samodržaví.

Petr Veliký narazil tedy u většiny svého lidu na tuhý odpor; aby jej zlomil, tam kde nevytáčí příkladem a domluvou, užil vši ráznosti své polobarbarské povahy a hrozného stroje neobmezené moci; násilněm vlekli národ za sebou po dráze pokroku; na každé stránce jeho reformačních úkazů setkáváme se s knutou a trestem smrti.

2. Zaváděl-li car novoty, nebylo nikterak úmyslem jeho obmezit jimi moc svou; lze říci, že celkem cílem jejich bylo přetvoření státu patriarchálního v stát moderní, ale despotický. Moc vlády měla mohutnější bez jakékoli změny její podstaty. Car zůstal samovládcem jako Ivan Hrozný, ale moc svou vykonával měl dokonalejšími prostředky a úředníky podroběnými kázni a rádu na Západě obvyklému.

3. Ruský venkov zůstal spután nevolnicí; deset milionů bytostí lidských bylo majetkem šlechty pozemky vládnoucí, to v době, kdy národ ruský opatřen byl měl orgány nutnými k pravidelným stykům svým se svobodnými národy evropskými. Naoko mělo být Rusko státem soustředěným a civilisovaným jako Francie za Ludvíka XIV.; ale princip patriarchální a asiatský, jenž sloučiv moc otce a pána s mocí politickou, upravoval poměr otce k dětem, caře k poddaným, pána k nevolníkům, představeného k podřízeným, trval dosud nezměněn. Na společenském rádu, jenž, tuším, sahá až do století jedenáctého, měly být zbudovány diplomacie, pravidelné vojsko, byrokratická hierarchie, průmysl přepychu, školy, akademie.

4. Čtvrtým rysem reformy bylo, že Petr Veliký, aby přenesl do Ruska evropskou vzdělanost ve všech její kusech, dlužen byl vypůjčit si všechno od ciziny, a aby všechno posoudil a co dobrého vybral, k tomu nedostávalo se mu často času. Co nazýváme *civilisaci*, bylo a jest ještě posud civilisaci Západu; proto Petr obklapl se Holanďany, Angličany, Škoty, Svědy, Němcí; proto uvedl Šmahem do Rusi průmysl, řemesla a umělce; proto přeložili dal knihy západní a zavedli v administrativní terminologii cizí slova švédská a německá; proto sám stal se Holanďanem a Němcem, do klatby dal dlouhý oděv, jenž upomínal na Asii, chtěje napodobit Evropu až do těch krátkých kalhot, třírohých klobouků a střevíčů s přezkami.

OPRAVY SPOLEČENSKÉ, ČIN, EMANCIPACE ŽEN

Nejpočetnějším stavem, jež těšila tříha státu každou reformou tím doléhavěji, jenž svým potem a svou krví platil útraty obrození, byl stav selský. Dělil se v jednodorce, rolníky svobodné mnohdy urozeného původu; polovníky, kteří vzdělávali půdu panskou za polovinu úrody, již rovněž těšili se z osobní svobody a konečně v sedláky (krestaniny) korunní, klášterní, panské, všechny nevolné. Úkazy Petrovy setřely všechny tyto rozdíly a zavázaly všechny zemědělce k daní

z hlavy a stálému bydliště; to rovnalo se nevolnictví. Daň z kruhu změněna byla v daň z hlavy (podušné); majitelům půdy, jichž moc nad poddanými znamenitě byla rozšířena, bylo uloženo, aby bedlivě ke všem dohlíželi. Petr Veliký uverejnil jen edikt, jenž upravil měl domácí prodej otrokův: "Není-li lze jej odstranit docela, budí aspoň toho dbáno, aby nevolníci prodávaní byli po rodinách, aby mužové nebyli trháni od žen svých, rodiče od svých dětí, ne jako dobytek, jak již v celém světě se neděje." Co bylo v ediktu tom lidumilného, nebylo však prováděno: Anna Ivanovna musila uzákonit hanebný tento zločad, požadujíc daně z prodeje nevolníkův.

Obyvatelé měst byli rozděleni v tré tříd: k první příslušeli peněžníci, majitelé rukodílen, bohatí obchodníci, lékaři, lékárničci, lodní kapitáni, zlatníci, kováři, umělci; k druhé maloobchodníci a mistři; k třetí obecný lid dělnický a řemeslný. První dvě třídy přijaly německé jméno první a druhá gilda (Gilde, »glidja«, czech, společenstvo) a byly obdařeny některými výsadami.

Cizinci byli oprávněni provozovat svobodně obchod a průmysl, zakupovat půdu, uzavírat sňatky s Rusy, vstupovat do státních služeb, svobodně vykonávat svou bohoslužbu, a vystěhovati se po všech z říše, v níž zanechali jim bylo desetiny svého jména.

Šlechta ruská nabyla rázu šlechty služebné. Oba tyto pojmy, carská služba a dvořanstvo se kryly. Ves šlechtic (dvorjanů) musil sloužit a kdokoliv, ať Rus at

cizinec vstoupil do služby, stával se dvorjanem. Petr Veliký osvědčil v požadavcích svých vzhledem k službě šlechtiček touž přísnost jako Louvois; každý dvorjanin byl

vládě k službám a volnému použití až do své smrti; tak zmízel rozdíl mezi dvěma druhy šlechtiček statků, poměstín (poměstje), lehním statkem a votčinou (votčina), kmenovým, zpupným statkem;

jeden i druhý pokládán byl za propůjčený carem a zavažoval k službě. Až dosud

pořad v důstojenství při dvoře, ve vojstě, námořnictví, církvi neměl společného měřítka: Petr dal jednotlivým hodnostem těchto stavů rovnou cenu a že dvorjan-

stvo dědičné i služebné splynulo vespolek,

rozdělil služebníky státní ve čtrnáct tříd neb činů; tyto stoupaly v civilní službě od registrátora koležského k říšskému kancléři; v službě vojenské od korneta neb praporečníka k feldmaršálu; v námořnictví od hodnosti praporečníka k velkoadmirálu; při dvoře od tafeldekeru k vrchnímu komoří; v církvi od jáhna k metropolitě.

Petr I. vypůjčil si od německých zákonů zřízení úplně odpovídající zákonům ruským, přejícním rovnému podělení dědictví, majorát. Dle nového práva tohoto šlechtičký statek náležel výhradně nejstaršímu, nebo tornu ze synů, jehož byl otec rodiny ustanovil. Petr Veliký shledal v zřízení tohoto, jež ho dlouho nepřežilo, tyto přednosti: šlechtičké rodiny nebudou moci přicházet v úpadek, neochuzujíce se stálým dělením; sedláči budou šťastnější pod panstvím jediného dědice boháče, než pod panstvím mnohých dědiců nuzných; mladší, nebudou-li moci spolehat na otcovský podíl, budou hledat si životy v průmyslu, nebo službě státní; "jež zahálka počátkem hráčku". Ostatné mladší synové šlechtiček nebyli připuštěni k státní službě leč s podmínkou, že dostalo se jím elementárního a odborného vzdělání a technické přípravy. Samo manželství bylo zapověděno nevzdělanému šlechtičci. Založení řádu svatého Ondřeje a svaté Kateřiny dovršilo pád kostelních přehrad.

Odloučený způsob života žen byl asijským obyčejem, jemuž Petr vypověděl bezohledný boj. Terem uzavřený "na sedm zámků", fata zastírající tvář, nositka dloními zastřelený všechny tyto rozdíly a zavázaly všechny zemědělce k daní

RE FOR MY

ALFRED RAMBAUD

ná, byla mu trnem v oku. Šest neděl před sňatkem dlužno bylo slavit zásnuby; od té chvíle směl ženich volně vědat svou nevěstu; neměli-li k sobě náklonnost, měli právo rozjeti se. Otcům a poručníkům bylo přísehati, že neženě snoubenců proti jejich výhl. a pánum, že nenutí poddaných svých k svolení. Babičkám bylo zapověděno utráceti zmrzačené novorozence. Petr Veliký vvedl ženy a dívky z klášterního života domácího do života evropských salonů.

Zavedl *assemblées*, volné schůzky, jež konaly se v kterémkoliv rodině, jímž muži a ženy obcovaři v evropském kroji, při nichž podávána byla všem občerstvení, při nichž tančily se německé a polské tance, při nichž francouzští a švédští zajatci byli učiteli společenského mravu. *Assemblées*, dýchánky Petrovy, nebyly tehdy než pitvorným napodobením versalijských sofrés: Bergholtz stěžuje si, že muži dovolovali si kouřiti ve společnosti žen; že dámy sesedly se někde v ústraní, zaraženy, svátečně nastrojeny pohlížely němá na sebe; že urození kavalíři často odcházeli ze společnosti spíti, vedeni svými opilými sluhy. Nezavedl-li sám Petr Veliký trestem za poklesek proti slušnosti povinnost vyprázdnit vellkého orla, obrovský pohár naplněný vodkou? Aby pobavil novou společnost a oživil hlavní své město, vymyslil si maškarní plesy, jízdné průvody přestrojených pánu a dam, slavnost blázňů, vellké konklave, Jemuž předsedal *car-papež* s opilými kardinály. Zapověděl užívání zdrobnělých jmen otrockých a padání k nohám carovým. Zvykal dvoranstvo své ranam holi, aby v nich vzbudil cít lidí svobodných a Evropant.

OPRAVY SPRÁVNÍ, VOJENSKÉ, CÍRKEVNÍ

Stará duma bojarská nahrazena byla senátem. Často vytkl novým senátorům, že projednávají vše "po starém způsobu", že protahují parody, že dávají se uplácti a dlužen byl učiniti opatření. Jímž zapověděno bylo senátorům pod přísným tresty křičet, být se a chovati se k sobě jako kluci.

Petr zrušil staré přikazy moskevské. Na radu Leibnitzovu a dle německého vzoru zřídil vládní *kollegia*, obdobná oném, Jímž věvoda Orleánský pokusil se nahradit mlnisteria Ludvíka XIV. Ze nedostávalo se schopných lidí, přidělili každému kollegu po člinci; často bylo třeba tlumočníka, aby se s nimi dorozuměl. Zajali důstojníci a dragouni švédští spravovali říši. Petr rozdělil říši ve dvacet gubernií a gubernie ve 43 provincie.

Vadami nové správy byly nevědomost, nezkušenosť a úplatnost. Rušil úředníci měli vždy na mysl investiční formulí dřevních carův: "Z úřadu svého žij a syl se." Petr rádil zlo proti tomu zakončenému zlozyku, jehož příklad dávaly první osobnosti v říši, Menškovem počínajíc. Vyděračství guvernérovovo vyvolalo bouři v Astrachani. Jméno guvernéra téhož města dal Petr za trest vláčeti vepři. Gagarin za Sibíř, Sapuchin za Revel byl státi. Šafirov dostal na popravici milost. Městěrov, jehož řemeslem bylo udávatí úplatné darebáky, sám pro úplatnost byl kolem lámán. Petr Veliký dal si jednou ukázat předním úředníkem říšským Jeho knihu vydání a dokázav mu, že jest okrádání správcem svým a že sám okrádá stát, namítl mu vlastní rukou carskou a děl mu: "Teď jdi, vyhledej svého správce a vypořádej se s ním zrovna tak." Praví se, že i Menškov nebyl jist od carových trestů. Byl to zejména branec, na nichž páchaný byly tyto krádeže; ubozí vyrávání byše rodné dědině, spoutání jako galejné otroci, naházení po denním pochodě do vězení, živení hřiby, na něž kapitán jejich vodil je do lesa pás, mřeli po stech, než dosíl ko svému pluku. Petr byl nucen vyzvat poddané své, aby udávali zloděje a slibil udavači čin a jméně udaného.

Policie petrohradská soustředěna byla v rukou *generálního polizejmeistra*, moskevská v rukou *oberpolizejmeistra*. Veliká města měla pro každých deset domů po policejním dozorcem; všechni občané od dvaceti let byli povinni konati hřídky. Guvernátoři, věvodové, zemští komisaři, velitelé a všechni, jiz měli autoritu státní v opatrování, byli odpovědní za veřejnou bezpečnost. Tehdejší Rus pořebovala přísné dohledky. Moskva, jež ulice byly stokami, byla dlážděna dřevem. Služebníci pod trestem penězlté pokuty, metel nebo knuty dlužní byli bditi nad člstoou před domy. Zebráci se množili; majetní měšťané nestyděli se vztahovati ruce po almužně nebo poslati děti ženat na ulici; bylo nařízeno sbírat je a odváděti na policii. Lidé, jiz vydávali se za úředníky, opatření padělanými ukazy, kořistili z lehkověrnosti selské; byli stíháni a trestáni. Pro nemocné zřízeny byly špitály, pro tuláky pracovny; na myslí chorí svedeni byli na jedno místo; přísně zakročeno bylo proti padělatelům peněz a peněžních poukázkem. S největší potíží potkávala se snaha vyplnit zákeřnictví, jenž na Rusi zdomácnivši podporováno bylo nesmírnou rozlohou, hlubokými lesy, trpnou povahou sedláků, kteří neodvázovali se chopiti se zbraně na obranu některého ze svých a nechávali ho klidně před tváří vši obce olupovati a týrati několika lupiči. Lupiči tvořili velké tlupy, vyzbrojené a sorganisované po evropském vzoru, opatřené

dělostrelbou a jízdou, drancující korunní krčmy, pálcí vesnice, přepadající panská obydlí a malé dědiny, jež útokem braly. V nich scházeli se kozáci, uprchlí sedláci, sběhlí vojini, sběhlí kněží; mnohdy i šlechta a vznešené dámy, rozmnožující tímto způsobem příjmy své, vzdáni byli na koni v čele jejich. Bylo třeba sváděti pravé bitvy na ochranu trochy bezpečnosti.

Tajný i zjevný odpor k reformám způsobil, že Petr Veliký zřídil státní inquisici. Odpor ten propukal, kdekoliv se přežitost naskytla. Moskevské dámy odvály se v evropský kroj, když byl car přítomen, a odhazovaly jej s opovržením, jakmile se byl vzdál. Hanlivá návštěvá řepena byla na zdi. Ba i v lůně své rodiny car narazil na odpor a nepřátelství. Zřídil *Preobraženský příkaz*, pozdější *tajnou kancelář* hrozné paměti. Chtěl-li kdo zničit svého nepřitele, stačilo, aby vykřikl slovo *i deš*; udavač a udaný byli bez prodlení zatčeni a přivedeni do vyšetřovacího sálu, z něhož obviněný Jen zřídka vycházíval vlny prost.

Finance upravil Petr tím, že nahradil *daň domovní* (podomní), jež přičinou byla věčných svářů, *daní z hlavy* (podušným). Z ní vyřátil byli jen duchovní a šlechta, vysloužili vojáci, obyvatelé baltických provincií, Baškyři, Laponci. I svobodní sedláci ji podléhali. Kurbatov zavedl poplatek *kolkového papíru* (gerbována burmága - gerb: znak, erb, papír s erbem, orlem). Ale ve hrozné, tlni výlečné Petr utíkal se k Jiným ještě zdrojům příjmův. Úředníkům často byla strhována část platu jejich. Rozkolníkům platili bylo dvojnásobnou daň. Kdo nosil *vous*, byl povinen platit třicet až sto rublů dané, podle mýry majetku. Sedláci platili za vous po dvou kopejkách, kdykoliv vešli do města. Daň uložena byla lázním, chýlím, mlýnům, úlům. Jednou poručil Petr pobratí všechny dubové vrany jich hotovitelnům a stržené peníze podřízel sám. Koruna jiz dávno byla zmonopolisovala prodej sody, louhové soli, dehu, vyráběných z kácených lesů severních. Státní příjmy stoupaly Jen v patnácti letech od r. 1710-1725 ze tří na deset milionů rublův.

Po rozpuštění středců pravidelná armáda ruská záležela z *pěších* a *dragounů*, přijala evropskou uniformu a dostoupila počtu 210.000 mužů. Sedláci byli odváděni způsobem, jež dluho měl být pramenem lidové a tyranie; tou dobou vznikla celá literatura lidová *nářkuplné zpěvy o službě vojenské*. Nepravidelné sbory kozáků a východních kmene dodávaly nekoněčný počet vojáků. K námořnické službě bráni byli obyvatelé břehů mořských, jezer a řek. Lodstvo ruské brzo čítalo 48 korábů řadových, 800 menších lodí válečných a 28.000 námořníkův.

Když zemřel patriarcha Adrían, Jenž málo byl přízniv reformám (1700), Petr udělil Štěpánu Javorskému titul *opravce stolce patriarche*. Petr rozhodl se zrušit tuto instituci Godunova a dali i církvi sborovou organisači, pro niž byl tehdy všecek nadšen. Úvod nálezu, Jímž zřízen byl *světelský synod*, napsaný Teofanem Prokopovičem, jest velmi zajímavý. "Kollegiatní úprava církevní správy zbabí vlast obavy nepokoju a bouři, možných, jestliže jeden toliko muž stojí v čele církve. Prostý lid není s to, aby chápal rozdíl mezi mocí duchovní a světskou; oslněn ctností a leskem, jímž stkví se vrchní pastýř církve, domnívá se, že týž jest druhým pánum jeho, rovný mocí samovládci, ne-li vyšším Jeho; v neshodě patriarchy s carem kloní se k onomu, namlová si, že hájí spolu samé věci Boží." Tato nedůvěra k duchovní moci přechází i do ukazu, v němž odporuje se biskupům, aby se stěhli vši nádhery a pýchy, aby nedávali se v chůzi vodit nebo podporovat, nejsou-li churavi a netrpěli, aby kdo padal před nimi na tvář. Jako byl potlačil atamanat a podrobil správu Malé Rusi kollegiu, tak potlačil Petr i patriarchát a založil světelský synod. Chtěl být sám carem v Moskvě jako na Ukrajině.

Světelský synod záležel z určitého počtu biskupů a *generálního prokurátora*, často vojina, Jenž zastupoval care. Světelský synod měl být nástrojem reformy církevní. Týž zřídil každému biskupu, aby zřídil školu v palaci svém; synové popů, kteří se nechtěli učit, byli odváděni k vojsku. Důležitá otázka klášterní znova byla vzata na přetřes; ale tehdy ještě nikdo neodvážil se sáhnouti na jejich statky. Poněvadž bylo třeba založit Rusko, bylo Rusům zapověděno před třicátým rokem vstoupiti do kláštera. Státní služebník nezměl o své vůli obléci roucho mnišské. Ze mniši byli největšími nepřáteli reform, bylo jim zakázáno psát soukromí a mít v cellách péro a inkoust. Žádalo se od nich, aby naučili se některému řemeslu. Spolu bylo jim uloženo vydržovati chudobince, školy a staré vojáky zmrzačené, kteří docházeli u nich čestného útulku.

Cizincům dovolil mít chrámy své v Petrohradě, ba občav sám bohoslužbě ve francouzském kostele, kde dosud chovají jeho křeslo. Něvský prospekt, ovroubený chrámy jinověců, byl "Prospektem snášenlivosti". "Trpěl kapucíny," praví Voltaire, "jako bezvýznamné mnichy, ale jezuita považoval za nebezpečné politiky."

(Z "DĚJIN RUSKA od jeho počátků až do r. 1884", Alfred Rambaud. Dlo poctěné cenou francouzské akademie. Z francouzsky přeložil Lubomír Petr. Část II. V Praze tiskem a nařaděm Edv. Beauforta. 1896.)

Alí ad-du'ádží

je jedním ze zakladatelů moderní tuniské literatury. Psal povídky, básně, dramata, napsal rovněž jeden román. Čestopis "Cesta po barech Středozemního moře", který podle slov autora má především pobavit, byl poprvé publikován v časopise "al-'Álam al-'arabi" (Arabský svět) od září 1935 do února 1936. Ve formě, jak byl otištěn, je nedokončen, kompletní rukopis se nepodařilo najít.

Nevím přesně, odkud bych měl začít vyprávět. Vím jen to, že jsem se rozhodl napsat knihu o cestě, kterou jsme podnikli v létě roku 1933.

Své rozhodnutí začínám uskutečňovat. Ale není to tak jednoduché, jak se zprvu zdá. Veškeré potíže pramení z toho, že jsem si nezvykl organizovat svou práci a také urovnat vlastní myšlenky. Od narození jsem anarchistou. Jíž v dětství mi působilo potěšení začínat oběd nebo večeři ovocem, pokud bylo na stole. A ještě dnes si čitavám básně od posledního verše nebo přesněji řečeno od jména autora uvedeného na konci. Bezespou je to nedostatek, který ovšem nehodlá měnit.

Jsme na parníku, který protiná mohutné hučící mořské vlny a zanechává je za sebou. Další vlny prořezává mohutný ocelový šroub, otáčející se kolem své osy jako neodvratný osud.

Naším cílem je několik zemí, o nichž nevime ani mnoho ani málo; nevime nic o zvycích a jazyčích jejich obyvatel. Naše cesta je velkým otazníkem, začínajícím ve Francii a procházejícím Itálií, Reckem, Tureckem a Sýrií. Jeho tečkou je - podle mého názoru - město Alexandrie, které je posledním a nejdůležitějším bodem.

Byl jsem usazen v pohodlném křesle, divaje se před sebe na holé břehy Sardinie. Vedle mne seděl jeden Švýcar, z jehož řeči jsem moc nerozuměl, neboť mluvil internacionálním

ohromné ruce zdobily platinové prsteny, vykládané drahokamy všech tvarů a barev. Přestože měl šeredný obličej, bavil se s milým, přitažlivým stvořením ženského rodu. Mluvil hlasem a pohybem, v nichž byla jistá dávka zženštělosti a současně serióznosti. Ona se mu poddávala a dívala se na něho, jako by na světě nebyla už žádná jiná hezčí hlava než tato ohavná koule. V duchu jsem si kladl otázku, zda by byla schopna milovat takového starce, když měl na sobě modrou vestu s kulatými nebo podlouhlými záplatami a tlačil před sebou káru s nákladem.

Nice v noci připomíná ráj osvětlený elektřinou a poklo s pyšnými čerty růžových tváří, které sedí v nadherných kávárnách a barech. Zavedou tě do pekelného ohně tančení a nezmůžeš se ani na nejmenší protest. Ba naopak, musíš jim poděkovat, chovat se k nim mile a při tanči je obejmout a pase. V Evropě se nyní stále více tančuje při džezové hudbě. Jakmile začne hrát, ztrácíš veškerou svou důstojnost a vážnost a proti své vůli jsi zatažen do jejího rytmu.

V doprovodu jednoho svého přítele, milovníka tance, jsem vešel do tanečního baru. Sotva jsme usedli, přišly k našemu stolu dvě dívky a vedly s námi dlouhý rozhovor. Přestože nás k němu donutily, museli jsme jim nakonec poděkovat.

Cernošská kapela začala hrát. Ještě jsem se ani nestáčel vzpamatovat a už jsem na parketu tancoval s jednou z těch dvou dívek. Přišel jsem na to, že umím docela dobře tanco-

CESTA PO BARECH STŘEDOZEMNÍHO

jazykem, což potvrzovalo můj názor o internacionálním charakteru Švýcarů. Jeho vyprávění bylo směsicí nejrůznějších jazyků starého a nového světa. Potom byl ještě jeden důvod, proč jsem mu nerozuměl - myslil jsem hlavně na to, co na parníku nebo ve vlaku objevíme ze zemí, o jejichž návštěvě jsem snil, a zda se sny promění ve skutečnost.

Město Nice je krasavice oděná do nejskvostnějších večerních šatů. Na krku má náhrdelník složený z nejhezčích budov a čistých parků.

Nice je město lesku, pýchy, město veselé, sympatické mládeže a bohatých, starých lidí.

Nice je město rozkoše, blahobytu, dábelské lásky, město lidských vášní, město hazardních her a sebevražd.

Mexická "pyžarna" mění mladé dívky v dáblice, které rvou srdeční pařáty s nehty nalakovanými na růžovo. Mexická pyžama mají ještě jednu přednost: odhalují hrud, hrud ..... a záda.

A tak vidiš záda, která slunce zbarvilo do bronzova. Vévodí jím krk stejně barvy a černé, kudrnaté vlasy. Vedle jsou zase záda barvy slonové kosti s vlasy zapletenými v copy. Jinde je vidět mramorovou hrud s italským krkem, řeckým obličejem a zaoblenými ústy. Všechny dívky se smějí, kráčejí koketně (s pařížskou elegancí) a mluví různými jazyky světa splývajícimi v melodii, která je přeměňuje v jeden zvláštní ženský jazyk, jemuž porozumíš bez obtíží.

Usedl jsem a pozoroval tato nádherná stvoření. Přede mnou byl malý tlustý mužiček oblečený do nádherných šatů. U krku měl uvázánu širokou, nápadnou kravatu. Jeho

MORE

vat, přestože to byl můj první tanec v životě. A nejpodivnější na tom bylo, že můj přítel cítil totéž.

Naším dalším cílem byla Neapol. Cesta po moři z Marsélie do Neapole je velice krásná. Napravo, nalevo, vpředu i vzadu byly modré vlny Středozemního moře, nad námi

nebe stejně barvy a většina cestujících se dívala do tohoto bezedného prázdná jako děti na zvlášťata v zoologické zahradě.

První den na lodi jsem ztrávil hledáním nejkraťší cesty z pokoje do jídelny "skromné" třídy. Byli jsme vyzváni čtyřikrát k jídlu a pokaždé jsem přešel lod desetkrát sem a tam. Když už jsem se téměř radoval z prostřených jídelních stolů, zjistil jsem, že jsem se dostal do jídelny první třídy. Hledání začalo znova. Když mě už vycerpala námaha a hlad, narazil jsem na jídelnu druhé třídy. Chodil jsem ale dál, až jsem se dostal k vytouženému místu. Moji přátele už mezi tím dojedli. K večeři jsem šel v doprovodu jednoho karneráda. Představte si můj údiv, když jsem zjistil, že jídelna, kterou jsem pokaždé tak dlouho hledal, je přímo proti mému pokoji a vedou do ní malé dveře, jichž jsem si nevěřil.

Lod si razila cestu mezi břehy průlivu Dardanelly. Napravo byl asijský světadil, nalevo evropský. Ovládl mne zvláštní pocit na toronto místě země nebo - lépe řečeno - na tomto bodu moře.

Usedl jsem na dlouhou lavičku na přídi lodi a díval se na oba světadily, jako když se ženatý muž dívá na své dvě manželky, přičemž k oběma je stejně spravedlivý. Ve své manželce ležící napravo - Asii - jsem viděl Orient s jeho tajemstvími a symboly, s velkým duchem, různými věrouka-

mi, náboženstvími a právními směry; hrdý Orient s jeho zámky, klenoty, perlami, karavanami slonů naloženými hedvábím, dřevem, slonovinou a drahým kamením, putujícími po pusté, daleké cestě uprostřed himálajských věžohor.

Moje manželka Asle byla dlívka štíhlé postavy, hnědé pleť s odstínem trochu dožluta, černými vlasy, s podmanivýma, velkýma očima, které se podobají očím dívek z Hidžázu, a ty nevěš, co se v nich skrývá nebo co se děje za nimi. Oblečeny jsou v damašských šatech vyšívaných zlatými nitkami a drahokamy, jsou pornalovány čínskými kresbami, na nichž jsou perly vložené v hloubkách Perského zálivu a Indického oceánu...

Na levé straně jsem víděl svou druhou manželku - Evropu; západ s jeho továrnami, přístroji, vybavením a kominami, které vytvořila hmota, systém, tiskárna a klidný rozum pod deštivým nebem na zemi devět měsíců pokryté sněhem.

Když jsem skončil procházku po mešitách a muzeích Istanbulu, bylo šest hodin večer. Pocítil jsem ostrý hlad, zřejmě následkem toho, co jsem viděl v muzeích z pokladů, stříbra a zlata. Zamířil jsem do lidové restaurace v úzké uličce mezi dřevěnými domy. Vešel jsem dovnitř; jedlným hostem tu byla hezká, asi dvacetiletá dlívka bujněho poprsí oblečená v černých šatech. Seděla u prostředního stolu a studovala Jídelní lístek.

Usedl jsem v její blízkosti. Libily se mi černé šaty, pod nimiž prosvítala bílá záplstí.

Přišel ke mně číšník mluvící turecky. Z jeho řeči jsem pochopil Jen to, že se mě na něco plá. Odpověděl jsem mu arabsky: "Promiňte..., nerozumím, co říkáte."

Hoch se usmál a zeptal se na něco jiného. Odpověděl jsem mu francouzsky. V tom se ke mně otočila dlívka s bílým záplstím a řekla: "Vy jste cizinec?" Odpověděl jsem ji jazykem, který byl něco mezi francouzštinou a Italštinou: "Ano, ale neumím turecky. Vy jste Turkyně?" Dna na to pravila: "Ano. Chcete, abych vám při rozhovoru s číšníkem dělala tlumočnici?"

"Děkuji vám mnohokrát, slečno, je to od vás velice laskavé. Navštívil jsem několik muzeí a jistě víte, jaký hlad pocítíte návštěvník, když shledne ty hromady drahých kamenů a dalších cenných exemplářů."

Zasmála se a ukázala mi své klenoty, následkem čehož

jsem měl ještě větší hlad. Řekl jsem jí: "Prosím vás, nesmějte se mi. Rád bych, aby nám číšník přinesl něco k snědku. Jen jsem si postěžoval, co mi způsobily drahokamy."

Znovu se zasmála a pozádala číšníka, aby dal můj talíř k Jejímu stolu. Pak si řekla o Jídelní lístek - pro sebe a pro mne. Pravil jsem: "Vidím, že diktatura není v Turecku omezena jen na Mustafu Kemala."

Tak jsem se seznámili. Byla Turkyně, během 1. světové války ztratila otce. Bydlí se svou matkou a nyní pracuje jako tanecnice v kabaretu Panorama. Já jsem prohlásil, že jsem tuniský kupec, který přijel do Istanbulu a nakoupil tam kůži a ořechy. Domluvili jsme se, že mi ukáže Istanbulské bary a já na oplatku pak půjdou navštívit Její starou matku.

Slečna se jmenovala Zalíchat Hánúm. Tak ji pojmenovala matka, která byla zřejmě velice šíkovná v přivádění hezkých dívek na svět, ale úplně nemožná při výběru jejich jmén.

Prošli jsme se a pak jsme navštívili Panoramu. Je to prostorný park. U vchodu je několik stánků, kde se prodávají různé nápoje. Dále se park rozděluje na dvě části; v první, větší, je pódium pro dvanáct hudebníků hrajících orientální hudbu, ve druhé, menší, účinkuje americká džezová skupina. Každý si vybere, co se mu líbí. Šli jsme do orientální části, kde účinkuje moje průvodkyně jako tanecnice.

Uusedli jsme podél pódia, popijeli pivo a poslouchali hudbu. Každý hudebník měl před sebou stojánek na noty.

Nerozumím hudbě do té míry, abych podrobně popsal, co jsem tam slyšel. Mohu Jen říci, že to byla nejkrásnější melodie v mé životě. Potom moje průvodkyně vystoupila na pódium a předvedla tanec kurdských kočovníků. Nato se vrátila ke mně zase jako tlumočnice a průvodkyně. Na pódium vystoupila Jiná turecká zpěvačka, o níž se prý říká, že je nejlepší v Istanbulu.

Znovu zdůrazňuji, že hudbě příliš nerozumím. Nic ošklivějšího jsem ale dosud neslyšel.

Z Panoramou jsme zamířili do dalšího baru, kde orientální skupina hrála smutné, sladké melodie. Se zpěvem už to bylo horší.

Procházku jsme zakončili návštěvou domu matky mé průvodkyně. Naštěstí - anebo bych měl říci spíše nanestěstí - jsme ji nezastihli doma. Marně jsme na ni čekali, až naše srdce se zehla lásku...

Z arabštiny přeložil Jiří Fleissig

Illustrace: z výtvarného díla Juraje Mikuše, Toronto

Regula
Dragonis